

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2009

Bc. Michal Fabian, DiS.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

Alternativní formy trestu v resocializační praxi

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
Prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.**

**Vypracoval:
Bc. Michal Fabian, DiS.**

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Alternativní formy trestu v resocializační praxi“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 7. března 2009

Poděkování

Děkuji panu prof. PhDr. Blahoslavu Krausovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Blance Fabianové za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce a které si nesmírně vážím.

Úvod	5
1 Obecně k pojetí trestu a trestání	7
1.1 Vymezení základních pojmů	7
1.2 Retributivní justice versus restorativní justice	10
2 Alternativní tresty a opatření	16
2.1 Historický vývoj alternativních trestů	17
2.2 Druhy alternativních trestů v ČR	17
2.2.1 Alternativní tresty v užším pojetí	18
2.2.2 Alternativní tresty v širším pojetí	18
2.3 Další alternativy	19
2.4 Změny v novele trestního zákona	20
2.5 Alternativní přístupy ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věci mládeže	21
3 Probační a mediační služba (PMS) ČR a její význam	25
3.1 Poslání, cíle, zásady a principy činnosti Probační a mediační služby ČR	26
3.2 Základní činnosti probační a mediační služby	27
3.3 Filozofická východiska Probační a mediační služby ČR	33
4 Obecně prospěšné práce	35
4.1 Právní úprava trestu obecně prospěšných prací (OPP) v ČR	35
4.2 Zvláštní ustanovení k výkonu trestu OPP	38
4.3 Organizační postup při výkonu trestu obecně prospěšných prací	39
4.4 Organizační postup při nedodržování harmonogramu prací	41
4.5 Trest obecně prospěšných prací v novele trestního zákona	42
5 Využívání alternativního trestu obecně prospěšných prací v praxi	44
5.1 Metodologická východiska (problémy, otázky či hypotézy)	44
5.2 Kasuistiky	46
5.3 Zjištění a výsledky - vyhodnocení	62
Závěr	66
Resumé	68
Anotace	68
Klíčová slova	68
Annotation	69
Keywords	69
Seznam použité literatury	70
Seznam symbolů a zkratk	72
Seznam tabulek a obrázků	72
Seznam příloh	72

Úvod

Alternativní formy trestu v resocializační praxi nabízejí jinou variantu potrestání pachatele, než je uložení trestu odnětí svobody. Jsou vhodnou alternativou k přeplněným kapacitám věznic, k negativnímu vlivu vězeňského prostředí na osobnost odsouzeného. Přerušení pozitivních sociálních vazeb s prostředím, přerušení pracovních aktivit a vztahů, ztížení uplatnění v životě po propuštění z výkonu trestu a následná stigmatizace s sebou nese množství nežádoucích důsledků.

Pachatel trestného činu ve výkonu trestu se stává nečinným členem společnosti, má zajištěnu komplexní péči a nemusí nic organizovat, zařizovat. Navíc má zajištěno ubytování, stravu, zdravotní a sociální servis, a to vše na účet nás všech - daňových poplatníků. I to je jeden z důvodů, proč se někteří pachatelé do vězení opakovaně vrací. Krátkodobý trest odnětí svobody se u pachatelů méně závažných trestných činů jeví jako zbytečně drahý a z hlediska prevence dalšího páchání trestné činnosti neúčinný.

K výběru daného tématu mě inspirovala, jak má zkušenost s trestem obecně prospěšných prací v rámci dlouhodobé spolupráce s Probační a mediační službou ČR, střediskem v Havířově, tak také zájem o tuto oblast, v níž se spojuje právo se sociální pedagogikou.

Cílem mé diplomové práce v teoretické části je vyjádřit se v základních směrech k uplatňování alternativních trestů a opatření v České republice, které se staly od 90. let 20. století součástí našeho trestního práva. Je zřejmé, že oblast alternativního trestání je natolik široká, že ji nelze zpracovat v celém rozsahu, což ani není účelem této diplomové práce.

V úvodu diplomové práce jsem vysvětlil základní pojmy s akcentem na problematiku trestu a samotného trestání, přiblížil jsem rozdíly mezi retributivní a restorativní justicí. Druhou kapitolu jsem věnoval tématu alternativních trestů a opatření. Ve třetí kapitole jsem poskytl základní informace o činnosti probační a mediační služby, která využívá alternativní přístupy k řešení problémů osob, jež se dopustily trestné činnosti. Čtvrtá kapitola je věnována stěžejnímu tématu celé diplomové práce - alternativnímu trestu obecně prospěšných prací (dále jen OPP), kde jsem se vyjádřil k jeho zařazení do systému trestů, zákonným podmínkám pro ukládání, výměře, lhůtě pro výkon trestu a problémům s tímto výkonem spojených. Zabývám se také zvláštním ustanovením a organizačním postupem při výkonu trestu OPP a postupem při jeho nedodržování. V závěru kapitoly popisují úpravu trestu obecně prospěšných prací v novele trestního zákona.

Zvláštní pozornost je věnována praktickým zkušenostem s uplatňováním trestu OPP v praxi. Zaměřil jsem se na výkon alternativního trestu OPP u odsouzených a zároveň klientů Centra drogové pomoci v Havířově. Tito uživatelé drog, zvláště problémoví uživatelé a osoby závislé, se často dostávají do konfliktu s trestním zákonem. V případě že jsou splněny zákonem vymezené podmínky, může (ale nemusí) být v konkrétních kauzách postupováno alternativním způsobem trestního řízení nebo může (ale nemusí) být uživateli drog uložen alternativní trest. Jako podporu proti relapsu jsme v letech 2007 až 2009 umožnili odsouzeným klientům - uživatelům drog výkon alternativního trestu OPP s jejich zařazením do strukturovaných programů, které úspěšně probíhalo ve spolupráci s Probační a mediační službou ČR v Havířově a Okresním soudem v Karviné, pobočka Havířov.

Vypracoval jsem kasuistiky odsouzených k alternativnímu trestu OPP a zaměřil jsem se především na vliv alternativního trestu OPP na každodenní život respondentů. Zkoumal jsem efektivitu, úspěšnost vykonání alternativního trestu OPP u výzkumného vzorku a pokusil jsem se doložit a potvrdit praktické výhody či nevýhody uplatňování alternativního trestu OPP v praxi. U těchto jedinců jsou osobní a citlivé údaje fiktivní z důvodu jejich ochrany podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

K problematice alternativního trestu OPP jsem na závěr shrnul jak poznatky teoretické, tak poznatky získané z empirického kvalitativního výzkumu.

Přílohy diplomové práce obsahují tiskopisy, které se úzce vážou k realizaci výkonu trestu OPP, jako např. Dohoda mezi poskytovatelem prací a klientem odsouzeným k výkonu alternativního trestu OPP, další součástí je Harmonogram výkonu trestu OPP, Obecně platné zásady pro účely seznámení se s předpisy a pokyny osob při výkonu trestu OPP, Záznam o zajištění BOZP při výkonu trestu OPP, Hodnocení výkonu trestu OPP a Zrušení místa pro výkon trestu OPP.

1 Obecně k pojetí trestu a trestání

Každá lidská společnost si vytváří systém způsobů reagování na situace, kdy jsou porušovány její základní normy, hodnoty a je ohroženo její fungování či samotná její existence. Je tomu tak i v případě pachatelů trestných činů, kteří svým chováním ohrožují systém hodnot společnosti, normy společenského soužití a fungování společnosti. Názory na tresty a způsoby trestání, postoj k pachatelům trestné činnosti, způsoby zacházení s nimi vždy odráží kulturní, ekonomickou úroveň společnosti, včetně vztahu společnosti k jedinci a postoj k občanským právům a svobodám.

Ve způsobu reagování společnosti na trestnou činnost zaujímá důležité místo uspořádání sankcí, reprezentované trestním právem. Trestní právo označuje nejzávažnější sociálně deviantní druhy chování, přiřazuje jim více či méně odpovídající sankce a stanovuje jasná pravidla a podmínky jejich aplikace. V trestním právu jsou obsaženy nejpodstatnější hodnoty společnosti chráněné státem. Porušuje-li člověk tyto hodnoty, naplňuje pak skutkovou podstatu trestného činu. Na jeho chování je pak odpovědí trest, který představuje právní následek trestného činu.¹

1.1 Vymezení základních pojmů

Domnívám se, že pro orientaci v této problematice a její správné pochopení je nutné vymezit základní pojmy. V souvislosti s trestem a jeho účelem považuji za nutné blíže vysvětlit pojem trestného činu, neboť pouze za trestný čin je možno podle zákona uložit trest.

Trestný čin

Trestní zákon definuje trestný čin v § 3 odst. 1 a 2. Jedná se o čin, který je pro společnost nebezpečný, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně a jehož stupeň nebezpečnosti je u dospělých větší než nepatrný a u mladistvých vyšší než malý. Čin musí naplňovat dva znaky, aby byl trestným činem. Musí naplňovat znaky uvedené v zákoně neboli musí naplňovat formální znaky trestného činu a současně musí naplňovat určitý stupeň společenské nebezpečnosti neboli musí naplňovat znak materiální. Trest, uložený za spáchaný trestný čin, je odplatou státní moci za porušení jím stanovených pravidel a musí splňovat určitý účel.

Trest

Trest lze vymezit jako právní následek trestného činu, představující jeden z prostředků dosažení účelu trestního zákona, vyjadřující negativní hodnocení pachatele a jeho činu,

¹ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C. H. Beck, 2005. s. 184 – 185.

sledující účel uvedený v trestním zákoně, ukládaný výlučně trestním soudem, jehož výkon je vynutitelný státní mocí.²

V odborné literatuře se dále můžeme setkat s různými definicemi trestu, lišícími se podle kontextu, ve kterém jsou zrovna uváděny. Všechny se ale obecně shodují na tom, že je to určitá odplata za něco, co se nemělo přihodit, co je v rozporu s normami morálními či právními. Např. Sociologický slovník³ pojmenovává trestem poněkud široce jakékoliv „negativní nebo nepříjemné důsledky pro aktéra určitého chování nebo jednání.“

Účel trestu

V České republice je účel trestu definován v § 23 trestního zákona, který stanovuje, že účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, působit výchovně i na ostatní členy společnosti a dosažení spravedlnosti trestu.⁴

Trest má působit jak na pachatele trestného činu, tzv. **individuální prevence**, tak i na všechny ostatní občany, tzv. **generální prevence**. Na trest, který má splnit svůj účel, jsou kromě individuální a generální prevence kladeny i další požadavky. Trest, má-li změnit určité chování, musí být individualizován, neboť co je pro jednoho trestem, druhého nechává lhostejným a pro třetího může být dokonce odměnou. Individualizace trestu lze alespoň u některých deliktů založit na převládající motivaci kriminálního chování a tím na motivaci subjektů obecně. Klíčem může být individuální hierarchie hodnot. Hodnoty prakticky označují cíle motivovaného chování. Individualizace trestu je především nutná u recidivistů. Trest, pokud má být účinný, musí být doprovázen odměnou. Zatímco trest blokuje nežádoucí chování (pachatelem je prožíván jako odmítání nejen jeho chování, ale i jeho osoby), musí se odměna vztahovat k žádoucímu chování. Trest, nedoprovází-li jej odměna, nemá vliv na změnu cílů, jichž se snaží trestaná osoba dosáhnout, v mnoha případech má za následek pouze změnu cest, které vedou k těmto cílům. Odměnou je zde myšlen trestní rejstřík bez záznamu za spáchaný trestný čin a možnost odsouzeného vykonat svůj trest na svobodě a nebýt vytržen ze svého sociálního prostředí.⁵ V modelu retributivní justice má individuální a generální prevence odrazující či odstrašující charakter. V restorativním pojetí převažuje prvek resocializace a sociální rehabilitace.

Účel trestu se v historickém vývoji proměňuje, byl pojmán odlišně od dnešního pojetí. Postupně dochází k vymezení podle úrovně právního vědomí, sociálních hodnot, reflexe

² KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné*. Obecná část. 3. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2003. s. 404.

³ JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 261.

⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné*. Obecná část. 3. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2003. s. 404.

⁵ ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V., SEDLÁČEK, V.: *Sociální ochrana*, 2. vyd., Praha, 1996, s. 34.

člověka (jeho podstaty, potřeb, vývoje, sociálního statusu atd.) a převládajících filozofických směrů, které se postupně vytvářejí na pozadí politických a ekonomických souvislostí.

Historický vývoj podnítl vznik některých teoretických koncepcí účelu trestu. V odborné literatuře je uváděno rozdělení nejznámějších teorií o účelu trestání, a to z hlediska jejich podstaty a historického vývoje na:⁶

Absolutní teorie - toto pojetí vystihuje přísloví „oko za oko, zub za zub“. Tato teorie nespojuje s ukládáním trestu žádné ostatní společenské úkoly, neboť spatřuje účel trestu a tím i jeho podstatu v trestu samotném. Trest je zde chápán pouze jako spravedlivá odplata za spáchaný zločin. Jedná se o morální závazek společnosti potrestat toho, kdo porušil pravidla.

Relativní teorie trestu spojují s trestem určité pro společnost užitečné cíle. Zde můžeme vyzorovat zrod preventivních aktivit spojených s ukládáním trestů. Trestá se, aby v budoucnosti nebylo páčáno zlo, aby společnost byla uchráněna před důsledky páchaného zla. Mezi relativní teorie se řadí teorie speciální prevence (hlavní představitel F. Liszt) a teorie psychologického donucení (hlavní představitel P. J. Anselm von Feuerbach).

Je třeba říci, že uvedené teoretické přístupy se obvykle neobjevují v čisté podobě, ale navzájem se prolínají a doplňují. Hovoříme pak o tzv. smíšených (slučovacích) teoriích.

Smíšené (slučovací) teorie jsou jakýmsi kompromisem mezi oběma výše uvedenými teoriemi. Usilují o spojení idejí trestu jako odplaty a trestu účelového. Obsahuje tedy prvky teorie absolutní i relativní. Základem smíšené teorie je myšlenka, že trest má předcházet trestnému činu prostřednictvím prevence generální, zaměřené k osobám, které by se zločinci mohly stát, a prostředky prevence speciální, zaměřené k pachateli trestného činu, o němž se rozhoduje. Z této teorie vychází i účel trestu vyjádřený v českém trestním právu.

Z kriminologického hlediska je trestání (trest) sociální kategorií, i když jeho vymezení, funkci a podmínky pro vykonávání stanoví trestněprávní předpisy. Existuje několik vyhraněných koncepcí zabývajících se funkcí trestání:

- a) odplatná (retributivní),
- b) odstrašení,
- c) rehabilitační (nápravná, korektivní, resocializační, penitenciární),
- d) eliminační (izolační spojená s internací, vylučovací),
- e) restituční (kompenzační, restorativní, obnovující).

⁶ Srovnej KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C. H. Beck, 2005. s. 185 - 187.

Toto rozdělení je pouze teoretické a didaktické, v praxi se většinou jednotlivé funkce trestu vzájemně doplňují. Mezi další pojmy, o kterých bych se chtěl alespoň v krátkosti zmínit, patří pachatel a oběť trestného činu.

Pachatel trestného činu

Pachatelem trestného činu je ten, kdo trestný čin spáchal sám. Byl-li trestný čin spáchán společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé).⁷

Oběť trestného činu

Osoba, které bylo trestným činem způsobena škoda: majetková, morální újma nebo ublíženo na zdraví.

1.2 Retributivní justice versus restorativní justice

Retributivní i restorativní teorie pracují se základním pojetím, že spácháním trestné činnosti se narušuje stav rovnováhy. Z tohoto předpokladu pro oba modely plyne, že poškozenému se má něčeho dostat a pachatel má něco dát, resp. je něco dlužen. Oba přístupy se rovněž shodují v tom, že je zapotřebí zachovat úměrný vztah mezi spáchaným jednáním a odpovědí na něj. Liší se však ve způsobu, jak k tomu dospět.

Společnost potřebuje systém, prostřednictvím kterého dosáhne co nejspravedlivějšího řešení i v případech, kdy účastníci sporu nechtějí za řešení převzít odpovědnost. Některé případy jsou zkrátka příliš složité nebo závažné, než aby mohly být vyřešeny přímými účastníky daného sporu. Je proto nutné mít k dispozici systém, který bere v potaz zájmy a závazky společnosti, přesahující kompetence bezprostředních aktérů daného sporu. Zároveň nesmíme dopustit, abychom s rozšiřující se restorativní praxí ztratili hodnoty, které reprezentuje stávající tradiční právní systém, například zákonnost procesu, právo na řádný proces a ochrana lidských práv.⁸

Teorie **retributivní justice** je založena na principu, že k odstranění vzniklé situace je možné dospět prostřednictvím újmy a omezení pachatele. Praxe však ukazuje, že toto mnohdy působí nevhodně jak v případě pachatele, tak i poškozeného.

Model odplatné neboli *trestající justice* má v současné moderní společnosti své limity:

- vězení představuje pro společnost nákladný způsob výkonu trestu,
- kapacita míst vězeňských zařízení je omezená,
- míra kriminality v naší společnosti je vysoká.

⁷ § 9, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

⁸ ZEHR, H.: *Úvod do restorativní justice*. 1. vyd. Praha: S.P.J., 2003, s. 39.

Většina vyspělých zemí se tak někdy v minulosti musela potýkat s problémem přeplněných věznic a stejný problém v současné době trápí i české vězeňství. (Zpráva Českého helsinského výboru o stavu lidských práv v ČR v roce 2001, kapitola Vězeňství a justice). Pro sociálně-pedagogickou práci s odsouzenými přes snahu vězeňských vychovatelů většinou mnoho prostoru nezbyvá. Tento stav jen podporuje nárůst počtu osob, pro které se kriminogenní chování spojené s opakovanými pobyty ve vězení stává přijatelným životním stylem.

Znaky retributivní justice

- Zločin je definován jako újma způsobená státu.
- Pozornost je soustředěna na zavržení a odsudek, vycházející z viny minulosti.
- Způsobení újmy jako prostředek potrestání a prevence recidivy.
- Spravedlnost garantovaná právem na spravedlivý proces.
- Potlačení přirozené podstaty zločinu, delikt je chápán jako konflikt mezi jednotlivcem a státem.
- Jedna sociální nespravedlnost je nahrazena jinou.
- Dotčené sociální společenství je odsunuto stranou a je abstraktně-formálně zastupováno státem.
- Stimulace kompetitivních individualistických hodnot.
- Stát vystupuje proti pachateli a opomíjí či nezdůrazňuje práva oběti.
- Pachatel je pasivním objektem procesu.
- Odpovědnost pachatele za čin vede k jeho potrestání.
- Zločin je definován formálně právními termíny, nejsou zohledněny morální, sociální a ekonomické aspekty.
- Dluh či závazek není vůči konkrétní oběti, ale vůči abstraktnímu státu a společnosti.
- Trvalá či dlouhodobá stigmatizace pachatele.
- Minimální nebo žádný ohled na projev lítosti a pokání pachatele.
- Výsledek trestní věci je závislý na aktivitě profesionálů (policisté, soudci, obhájci).⁹

⁹ Srov: VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., OTOUPALÍKOVÁ, J.: *Restorativní a retributivní justice*. [online]. 2005. Brno: PF MU: Katedra sociální pedagogiky. Dostupný z www: http://www.ped.muni.cz/wsocedu/virtual/pdf/Nedorost_Mediace2-3%20-ASPI%20restorativeretribut.pdf, 22. 4. 2007.

Teorie restorativní justice

Koncept restorativní justice vznikl jako reakce na nedostatečnost teorie retributivní. Pro restorativní justici je charakteristický princip subsidiarity (tj. přenesení zodpovědnosti a části kompetencí při řešení problematiky kriminality na osoby či společenství, kterých se konkrétní trestný čin přímo dotýká).¹⁰

Druhou polovinu dvacátého století je možno považovat z pohledu trestního soudnictví za periodu hledání nových přístupů reakce na páchaní trestné činnosti. Každá země vyvinula a stále vyvíjí vlastní uspořádaný celek a metody práce s pachateli trestné činnosti. Výsledný model je odrazem historické, ekonomické, politické a právní tradice dané země a vypovídá mnohé o přístupu k pojetí trestní spravedlnosti.

V níže uvedeném přehledu uvádím vymezení pojmu restorativní justice tak, jak je definuje odborná veřejnost.

Např. Zehr¹¹ představuje svůj názor: „*Pojem restorativní justice (z anglického restore – obnovit, navrátit do původního stavu) je proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.*“

Větrovec, V., Nedorost, L. a kol.¹² uvádí ve svém díle výklad tohoto pojmu: „*Restorativní justice vychází z myšlenky, že trestný čin je sociálním konfliktem mezi dvěma a více jednotlivci a mezi jejich normami a normami ve společnosti, v níž se nacházejí a lze jej účinně řešit jen za aktivní účasti všech dotčených osob. Trestný čin narušil sociální vztah mezi pachatelem, obětí a dotčenou společností a restorativní justice umožňuje těm, kteří byli tímto činem nejvíce dotčeni (především poškozeným), vzít „spravedlnost do svých rukou.*“

Karabec¹³ v konceptu uvádí: „*Snahy o vytvoření restorativní justice vycházejí z názoru, že tradiční trestní politika vyčerpala své možnosti a není schopna zabránit růstu kriminality ani řešit narůstající problémy trestní justice, jako jsou enormní zatížení soudu, nízká účinnost trestu, nedostatečná ochrana obětí aj.*“

¹⁰ PAŽOUTOVÁ-RUŽIČKOVÁ, J.: *Postavení mládeže v trestní justici*. Sociální práce, 4/2005. s. 143.

¹¹ ZEHR, H.: *Úvod do restorativní justice*. 1. vyd. Praha: S.P.J., 2003, s. 26.

¹² VĚTROVEC, V., NEDOROST, L. a kol.: *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. EUROLEX BOHEMIA, Praha, 2002, s. 14.

¹³ KARABEC, Z.: *Restorativní justice, sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 7.

Principy restorativní justice

Jedním ze stále se rozvíjejících principů spravedlnosti je především princip restorativní justice. Z tohoto principu vychází alternativní tresty a alternativní způsoby řešení trestních věcí.

- Zločin nemá být považován za porušení pořádku ani za překročení abstraktních právních norem a morálních pravidel, ale má být chápán především jako škoda (újma), která byla způsobena oběti, a jako hrozba pro bezpečnost společnosti.
- Škodu, způsobenou oběti, je třeba chápat široce, jde o újmu materiální, fyzickou, psychickou, o ztrátu společenského postavení, narušení sociálních vazeb, osobního a rodinného života.
- Reakce na zločin má přispět ke snížení (odstranění) této škody a hrozby.
- Hlavním účelem společenské reakce na spáchaný čin nemá být potrestání pachatele ani jeho převýchova nebo odstrašení, ale vytvoření takových podmínek, aby mohly být odstraněny následky trestné činnosti.
- Tendence ke zpřísnování trestní represe (ukládání přísnějších trestů) je kontraproduktivní, zejména u mladistvých pachatelů.
- Pachatel se má aktivně podílet na náhradě způsobené škody (na odstranění škodlivých následků trestného činu) a mají mu přitom být zachována všechna práva jako ostatním občanům.
- Jestliže pachatel nehodlá participovat na tomto odstranění následků (na náhradě škody), je k tomu donucen soudem.
- Státní orgány (orgány činné v trestním řízení) se mají v systému restorativní justice angažovat pouze tehdy, jestliže čistě vyjednávací postup mezi pachatelem a obětí nevede k cíli nebo jestliže spáchaný trestný čin je takového druhu (závažnosti), že klasický trestní proces je nezbytný.
- Oběť trestného činu nemůže být nucena k vyjednávání s pachatelem o způsobu a rozsahu kompenzace za způsobenou škodu.¹⁴

Důležitým krokem ve vztahu k realizaci principu restorativní justice bylo přijetí zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. ledna 2001 a samozřejmě po letech diskuzí přijetí zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, jenž nabyl účinnosti 1. ledna 2004.

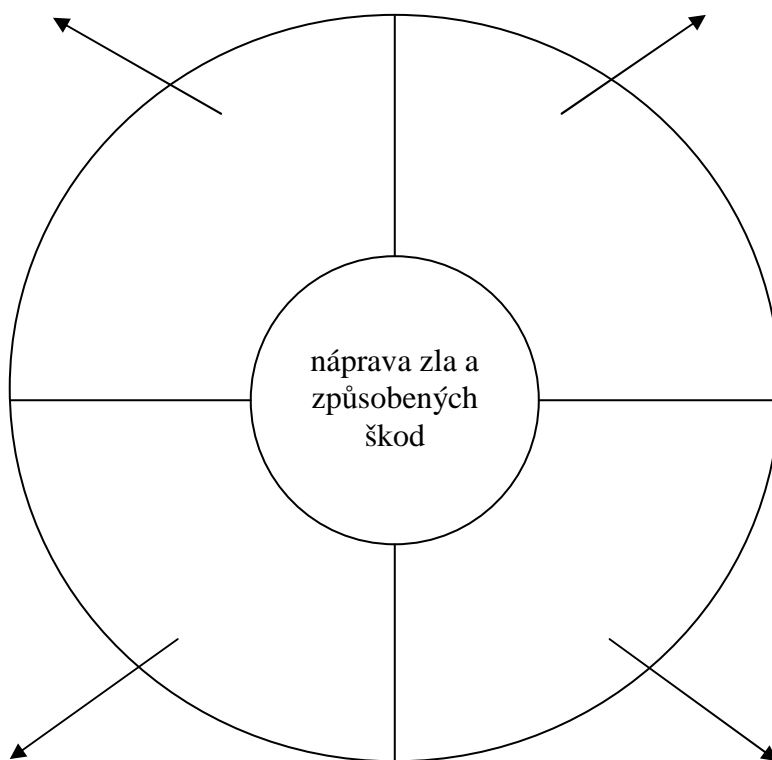
¹⁴ Srov.: Závěry z mezinárodní konference o restorativní justici pro mladistvé. Belgie, Leuven, květen 1997

Zákonodárce přijetím tohoto zákona prosadil model restorativní justice a zdůraznil význam alternativních sankcí zejména u mladistvých pachatelů, kde je presumována větší úspěšnost a efektivnost těchto trestů vzhledem k možné recidivě pachatelů.

Obrázek 1: Pohled restorativním objektivem

zaměření na škody a potřeby

zaměření na povinnosti a závazky

využívání procesu participace a spolupráce

zapojení zúčastněných stran

Restorativní justici můžeme znázornit jako kruh. Ve středu kruhu je vyznačeno hlavní zaměření restorativní justice, kterým je úsilí o nápravu zla a způsobených škod. Každou ze čtyř výsečí reprezentuje jeden ze čtyř hlavních prvků: zaměření na škody a potřeby, zaměření na povinnosti a závazky, zapojení zúčastněných stran (oběti, pachatele a dotčené komunity) a v maximální možné míře využívání procesu participace a spolupráce. Při uplatňování těchto prvků je třeba respektovat všechny zúčastněné strany.¹⁵

¹⁵ ZEHR, H.: *Úvod do restorativní justice*. 1. vyd. Praha: S.P.J., 2003, s. 23.

Rozdíly dvou uváděných přístupů v trestní justici vyjádřil Zehr¹⁶ pomocí tří klíčových otázek kladených v procesu hledání spravedlnosti.

Retributivní justice:

Jak byl porušen zákon?

Kdo se daného činu dopustil?

Jak má být pachatel potrestán?

Restorativní justice:

Komu vznikla škoda?

Jaké jsou potřeby osob, které trestný čin zasáhl?

Komu vznikají závazky a povinnosti?

Moderní západní kultura nachází odpověď v konceptu odplaty: pachatel má být po zásluze potrestán. Odpověď v duchu restorativní justice je odlišná: prvotně se mají uspokojit potřeby osob dotčených trestnou činností a z toho vyplývající závazky.

V restorativním pojetí justice jsou obsaženy i poznatky **teorií sociální deviance**, a to především **teorie labellingu** (tj. porušení aktu interpretace, kdy záleží na okolí jedince, které chování bude označeno za delikventní a které ne, dále si všímá vlivu soc. okolí na vznik či pokračování v deviantním chování jedince), **teorie sociální kontroly** (vysvětluje deviantní chování oslabením v důsledku absence, slabosti nebo neúčinnosti sociální kontroly vnější i vnitřní) a **teorie kulturního přenosu** (zdůrazňuje vliv výchovy v rámci určité kultury na vznik deviantního chování). Tyto poznatky se v restorativním pojetí justice odrážejí v důrazu kladeném na výchovné působení komunity, uvědomění si sounáležitosti se svým sociálním okolím a v neposlední řadě v důrazu na individualizovaný a humánní přístup jak k pachatelům trestné činnosti, tak i k poškozeným (obětem).¹⁷

¹⁶ Tamtéž, s. 15.

¹⁷ PAŽOUTOVÁ-RUŽIČKOVÁ, J.: *Postavení mládeže v trestní justici*. Sociální práce, 4/2005. s. 134, 143.

2 Alternativní tresty a opatření

V obecném povědomí, veřejném mínění existuje často významné zkreslení ve vnímání předmětné problematiky i užívání některých základních pojmů s ní spojených. Alespoň v krátkosti uvádím z důvodu správného pochopení problematiky a orientaci v další části diplomové práce klíčový pojem alternativa.

Definice alternativy je následující:

- Alternativa je volba trestu nespojeného s odnětím svobody. Je ukládán pachateli, který by jinak byl odsouzen k trestu odnětí svobody.
- Alternativa trestu odnětí svobody nesmí zahrnovat žádnou ztrátu svobody. Jinak by mohlo jít pouze o vylepšení trestu odnětí svobody, o jeho lepší a humánnější výkon. Odsouzený zůstává ve svém přirozeném sociálním prostředí (v prostředí svých blízkých), kde je významně větší předpoklad jeho budoucí úspěšné resocializace.
- Pachatel musí být schopen vyhovět stanoveným podmínkám, což se týká zejména výše ukládaného peněžitého trestu.
- Délka trvání alternativní sankce musí být úměrná trestnému činu a délce odnětí svobody, který by jinak byl za trestný čin uložen.

Filozofií alternativních trestů je zejména ponechat odsouzené na svobodě a uložit jim takový druh povinnosti nebo omezení, které na ně budou působit preventivně a ochrání společnost, uspokojí zájmy obětí trestného činu a upevní v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života. Soudy ve většině případů ukládají alternativní tresty v případech, kdy se jedná o trestný čin, na který zákon stanoví horní hranici trestu odnětí svobody do pěti let, a osoba pachatele není natolik narušená, aby její pobyt na svobodě byl pro společnost nebezpečný, a prokáže soudu, že bude alternativní trest trestem dostačujícím.

Máme na mysli především chování pachatele, z něhož má být zřejmé to, že svého činu lituje, je ochoten nahradit poškozenému škodu, případně se mu omluvit a vzhledem k povaze spáchaného trestného činu lze mít důvodně za to, že účelu trestu bylo dosaženo stejně, jako by tomu bylo v případě uložení trestu odnětí svobody.¹⁸

Účel trestu se v plném rozsahu uplatňuje i u alternativních trestů, kde je kladen důraz především na individuální prevenci zaměřenou na resocializaci a rehabilitaci pachatele trestného činu.

¹⁸ URBÁNEK, J.: *Trest obecně prospěšných prací v Nizozemském království a v České republice*. Trestněprávní revue 7/2003, s. 201.

2.1 Historický vývoj alternativních trestů

V západní Evropě a USA se alternativní opatření v oblasti práce s pachateli trestné činnosti začala uplatňovat od 50. let 20. století. Matoušek a Kroftová ve svém odborném díle uvádí:¹⁹ „Zájem o tuto oblast podnítily změny v charakteru kriminality a její nárůst zejména v prvních letech po 2. světové válce. Tehdejší situace ve vězeňství, která byla výrazně poznamenána překročením kapacity většiny vězeňských zařízení, a nízká efektivita trestu odnětí svobody vyvolaly diskusi o jiných, účinnějších a méně nákladných způsobech zacházení s přestupníky zákona. Trestní politika v 60. a 70. letech se v těchto zemích vyznačovala výrazným úsilím o reformy ve vězeňství, o nichž se hovoří jako o humanizaci či liberalizaci vězeňského systému. Začínají se zavádět nové výchovné, sociální a terapeuticky zaměřené způsoby práce s pachateli.“

Prosazování alternativních trestů na území České republiky se začalo z důvodu politické situace a izolace od demokraticky vyspělých států projevovat o téměř dvacet let později, tedy až v polovině 90. let.

Ukládání trestu odnětí svobody začalo být postupně chápáno jako poslední možný prostředek, který má být využíván pouze v těch případech, kdy s ohledem na závažnost spáchaného deliktu či vzhledem k osobě pachatele není vhodné uplatnit jiný druh trestu. Na počátku byly proto alternativní tresty chápány zejména jako tresty nahrazující trest odnětí svobody.

2.2 Druhy alternativních trestů v ČR

V odborné literatuře se setkáváme s rozlišením alternativních trestů v **užším a širším pojetí**. Do **užšího pojetí** řadíme takové tresty, které v sobě zahrnují odborné psychosociální vedení a kontrolu pachatele, které jsou zajišťovány Probační a mediační službou ČR. V užším pojetí se podle Kalvodové²⁰ takovými tresty většinou rozumí „*jakékoli tresty nespojené s odnětím svobody, které se uplatní tehdy, má-li být uložen trest odnětí svobody, avšak vzhledem k osobě pachatele a okolnostem případu bude účelu trestu (popř. i lépe) dosaženo i jinak.*“ Za alternativní tresty v rámci užšího pojetí můžeme považovat především tresty vykonávané ve společenství (tzv. komunitní sankce).

¹⁹ MATOUŠEK, O.- KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 180.

²⁰ KALVODOVÁ, V.: *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 113-114.

V **širším pojetí** podle Kalvodové²¹ jsou pak do pojmu alternativní sankce zařazovány „*takové sankce a opatření, které neeliminují zcela ztrátu osobní svobody, nicméně snižují její míru na nezbytné minimum a rovněž i alternativy trestního řízení, tedy různé formy odklonu.*“

Podle Kuchty, Válkové a kol.²² se pod pojmem alternativní trest tradičně chápou „*takové druhy trestů, které ačkoli nejsou spojeny s odnětím osobní svobody pachatele, zaručují naplnění účelu trestu stejně, jako kdyby byl na odsouzeném vykonáván klasický trest odnětí svobody.*“

Alternativní tresty se ukládají namísto výkonu trestu odnětí svobody nebo se s ním kombinují. Pokud nejsou splněny, dojde k naplnění náhradní sankce, a tou je obvykle jejich přeměna na výkon trestu odnětí svobody.

2.2.1 Alternativní tresty v užším pojetí

Podmíněné odsouzení

Spočívá v podmíněném odkladu výkonu trestu odnětí svobody na zkušební dobu od jednoho do pěti let. Podmíněně odložit lze pouze trest odnětí svobody v trvání do dvou let. Soud může současně uložit přiměřená omezení a povinnosti nebo povinnost nahradit škodu, kterou pachatel trestným činem způsobil. Použití podmíněného odsouzení je podrobně vymezeno § 58-60 trestního zákona.

Podmíněné odsouzení s dohledem

Soud za použití § 60a–60b trestního zákona podmíněně odloží na zkušební dobu od jednoho do pěti let výkon trestu odnětí svobody nepřevyšující tři roky. Soud nad pachatelem zároveň vysloví probační dohled, který spočívá v pravidelném osobním kontaktu pachatele s pracovníkem Probační a mediační služby ČR. Obdobně jako u podmíněného odsouzení může soud uložit přiměřená omezení a povinnosti.

Trest obecně prospěšných prací (viz kapitola č. 4)

2.2.2 Alternativní tresty v širším pojetí

Peněžitý trest

Ukládá se ve výměře od dvou tisíc korun do pěti milionů korun českých, pokud pachatel získal nebo chtěl získat trestným činem majetkový prospěch, popř. u méně závažných trestných činů, pokud není třeba ukládat trest odnětí svobody. Současně s uložením

²¹ Tamtéž, s. 113-114.

²² KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 214.

peněžitého trestu ukládá soud tzv. náhradní trest odnětí svobody do dvou let, pokud by peněžitý trest nebyl zaplacen.

Trest zákazu činnosti

Lze uložit na jeden rok až deset let, pokud se pachatel dopustil trestného činu v souvislosti s touto činností, např. při řízení automobilu, při výkonu určitého povolání (lékaře, policisty, účetní atd.).

Trest vyhoštění

Ukládá se pouze cizincům, kteří nemají na území republiky povolen dlouhodobý pobyt ani jim nebyl poskytnut azyl, a znamená zákaz zdržovat se po dobu jednoho roku až deseti let nebo na dobu neurčitou na území ČR.

Trest zákazu pobytu

Lze uložit na jeden rok až pět let, vyžaduje-li to, se zřetelem na dosavadní způsob života pachatele a místo spáchání trestného činu, ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku. Nemůže se však vztahovat na místo nebo obvod, v němž má pachatel trvalý pobyt.

Trest propadnutí majetku

Je ukládán buď pachatelům odsuzovaným za zvlášť závažný úmyslný trestný čin, nebo pokud uložení jiného trestu není třeba. Vlastníkem propadnutého majetku se stává stát.

Trest propadnutí věci

V případě pokud věc byla získána trestným činem, nebo byla ke spáchání použita. Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty má sloužit k tomu, aby byla pachateli ztížena možnost dalšího páčání trestné činnosti tím, že věc nebo jiná majetková hodnota bude zneškodněna. Nebude tak nadále možné, aby tato věc sloužila k páčání trestné činnosti.

Tresty - ztráta čestných titulů a vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti

Tyto tresty již nelze považovat v pravém smyslu za tresty alternativní. Udělují se jen v případě uložení trestu odnětí svobody na dva roky a více u trestného činu spáchaného ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky, jsou pouze doplňkové.

2.3 Další alternativy

Vedle alternativních trestů existují v trestním právu další alternativy:

Alternativy ke klasickému trestnímu řízení

Tyto instituty představují tzv. odklony od standardního trestního řízení a patří obecně mezi alternativy k trestání vůbec, nikoli tedy mezi alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí

svobody v užším slova smyslu. Uplatní se ve zvláštních případech, kdy je trestný čin projevem konfliktu mezi obviněným a poškozeným, přičemž vzhledem k jeho povaze i osobě obviněného není ve veřejném zájmu trvat na trestním postihu.

a) Podmíněné zastavení trestního řízení

Při jeho uplatnění dochází k pozastavení trestního stíhání na určitou zkušební dobu (6 měsíců až 2 roky). Pokud obviněný stanovenou zkušební dobou úspěšně projde a splní i případně uložená přiměřená omezení či povinnosti, celá věc je ukončena vydáním rozhodnutí o jeho osvědčení se. V opačném případě je rozhodnuto, že trestní řízení dále pokračuje obvyklým způsobem.

b) Narovnání

Narovnání se liší od institutu podmíněného zastavení trestního stíhání především tím, že po jeho schválení soudem či státním zástupcem je celá věc ukončena a obviněnému již není stanovena žádná zkušební lhůta, ve které by se musel osvědčit. Jeho uplatnění je navíc vázáno i na souhlas poškozeného.

Alternativy k potrestání

a) Upuštění od potrestání

V případech, kdy se jedná o trestný čin menší společenské nebezpečnosti a pachatel spáchaného činu lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě, může soud rozhodnout o upuštění od potrestání. Na pachatele se pak hledí, jako by nebyl souzen. Tento právní institut je využíván v případech, kdy se má za to, že samotné projednávání před soudem je pro pachatele dostatečným varováním.

b) Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

Za stejných podmínek, které jsou stanoveny pro uplatnění institutu upuštění od potrestání, může soud rozhodnout o podmíněném upuštění od potrestání s probačním dohledem, pokud považuje za nutné, aby chování pachatele bylo určitou dobu sledováno. Tato zkušební doba, po kterou je vykonáván i dohled, může dosáhnout délky až jednoho roku.

Do alternativních opatření dále zahrnujeme alternativy k vazbě a alternativy k výkonu uloženého trestu (např. podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (s dohledem), podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu).

2.4 Změny v novele trestního zákona

Nový trestní zákon mnohem více uplatňuje přístup restorativní justice, a částečně tak vytváří podmínky pro lepší posouzení pachatelova stavu, jeho poměrů a závažnosti spáchané trestné činnosti včetně skutečností, za nichž byla spáchána a jež ji předcházela.

Nový trestní zákon přináší více než stovku novelizovaných ustanovení, v nichž se tvůrci kodexu pokusili odrážet realitu společenských a technologických změn, postihnout nové druhy trestné činnosti a vyzkoušet nové možnosti potrestání. Změnilo se vymezení pojmu, jaká jednání vůbec začlenit pod pojem trestný čin. Vedle trestného činu se totiž ve schválené novele objevuje i pojem přečin jako méně závažná forma nedovoleného jednání.

Novelizovaný TZ²³ dělí trestné činy na přečiny a zločiny. Přečiny jsou nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Naopak zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou přečiny, a zvláště závažnými zločiny jsou úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Podle Fryštáka a Žatecké²⁴ nová kategorizace trestných činů rozšíří prostor pro uplatnění alternativ a odklonů a pro diferenciaci trestních sankcí. Navržená kategorizace se odrazí i v trestním procesu a bude základem pro vytvoření různých typů řízení, příslušnosti soudů, vymezení řízení před samosoudcem, používání odklonů a dalších institutů trestního řízení. V podstatě standardní trestní řízení bude konáno u zločinů, u přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.

Celkově se princip ukládání trestů změnil díky novému uspořádání hierarchie potrestání ve prospěch alternativ, kdy má soud povinnost zvážit nejdříve možnost uložení jiné sankce (pro pachatele více příznivější) než trest odnětí svobody. Zároveň i v případě ukládání trestních sankcí by měl soud uložit trestní sankci méně intenzivní, pokud tato postačí k dosažení účelu sankce. Jejich ukládání má být regulováno zásadou přiměřenosti. Pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost. Systém potrestání je v novele rozšířen o nový druh trestu - trest domácího vězení, který pachatele omezuje z hlediska jeho osobní svobody, když jej v určitém denním úseku nutí být na určitém místě (většinou ve svém obydlí).

2.5 Alternativní přístupy ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věci mládeže

Zákon představuje návrat k myšlence samostatného systému trestní justice nad mládeží podle zákona o trestním soudnictví nad mládeží č. 48/1931 Sb., jehož principy představuje výrok:

²³ § 14 odst. 1,2,3 novela trestního zákona.

²⁴ FRYŠTÁK, M., ŽATECKÁ, E.: *Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy Univerzity: Katedra trestního práva. Dostupné z [www:http://www.law.muni.cz/edicni/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Frystak_Zatecka.pdf](http://www.law.muni.cz/edicni/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Frystak_Zatecka.pdf), s. 6-7, 22. 12. 2008.

„Co nejméně trestati, co nejvíce vychovávat, a je-li nutné trestati, pak i trestem vychovávat.“

V zákoně č. 218/2003 Sb. jsou upraveny hmotněprávní i procesní aspekty trestání mládeže, nově je zaveden systém specializovaných soudů mládeže, a vymezuje celou řadu možných reakcí na trestnou činnost mládeže. Kromě mladistvých se vztahuje rovněž na děti do 15 let, které nejsou trestně odpovědné a dopustí se jednání jinak trestného. Zákon nabyl účinnosti dne 1. ledna 2004. Důvodem existence tohoto zákona je snaha upravit problematiku nezletilých a mladistvých oproti jiným dospělým pachatelům trestné činnosti. V tomto zákoně dostala restorativní justice poprvé jednoznačnou podporu a preferenci před justicí odplatnou. Při posuzování činů jinak trestných ve věcech mladistvých nebo spáchaných dětmi mladšími 15 let rozhoduje soud pro mládež, který definuje trestný čin spáchaný výše uvedenými osobami jako provinění.²⁵

K mladistvým se podle tohoto zákona přistupuje jako k doposud nevyzrálým dospívajícím jedincům s vyvíjející se hodnotovou stupnicí, jejichž postoje a životní styl je možno vhodným zacházením zásadně ovlivnit a změnit. Klíčové místo proto v tomto systému mají opatření reagující na jejich aktuální životní situaci a opatření zaměřená do budoucna. Tím se tento systém a jeho filosofická východiska diametrálně liší od stávajícího systému soudnictví ve věcech dospělých, který je orientován do minulosti, ke spáchanému trestnému činu. Opatření přijímaná v trestních věcech mladistvých pochopitelně zahrnují nebo mohou zahrnovat také různé formy újmy, ale jejich hlavní obsah spočívá v aktivním působení na chování mladistvých a na sociální prostředí, v němž se pohybují. V centru jejich zájmu je mladistvý a jeho budoucí vývoj. Jejich dominantní charakteristikou je cílené působení ve směru odstranění příčin stíhané trestné činnosti a vybudování kvalitního sociálního zázemí mladistvých.²⁶

Systém opatření vymezený zákonem o soudnictví ve věcech mládeže se skládá ze tří součástí. Tato opatření tvoří ucelenou a vnitřně provázanou soustavu a usnadňují schopnost pružné reakce na různé aspekty trestné činnosti mladistvých i na jejich osobní poměry. Patří mezi ně opatření výchovná, ochranná a trestní.

²⁵ § 6, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

²⁶ KARABEC, Z.: *Restorativní justice, sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 28-29.

Výchovná opatření

Při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření mohou být k dosažení účelu tohoto zákona uložena mladistvému výchovná opatření. Dovoluje-li to jejich povaha, je možné použít vůči mladistvému výchovného opatření i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení. Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření; jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let. Výchovnými opatřeními jsou: dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou.²⁷

Mezi cíle uplatňování výchovných opatření patří zejména tyto skutečnosti:

- Obnovení sociálního zázemí mladistvého.
- Řešení jeho životních problémů.
- Odstranění příčin trestné činnosti.
- Změna životních postojů.
- Vytvoření podmínek pro budoucí užitečné společenské uplatnění mladistvého.
- Uplatnění výchovných opatření u jednotlivých mladistvých by při zachování individuálního přístupu mělo v reakci na sociální selhání účinně odpovídat aktuálním životním poměrům mladistvého, vlastnostem jeho osobnosti, životním poměrům a příčinám protiprávního jednání. Smyslem je, aby vedly k vytvoření podmínek pro vhodné společenské uplatnění mladistvého, jeho ochraně před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání provinění.

Ochranná opatření

Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabránění věci a ochranná výchova. Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými.²⁸

Trestní opatření

Trestní opatření uložené podle tohoto zákona v návaznosti na trestní zákon musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého; výkonem trestního opatření nesmí být ponížena lidská

²⁷ § 15, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

²⁸ § 21, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

důstojnost. Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření: obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení), odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněně.²⁹

²⁹ § 24, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

3 Probační a mediační služba (PMS) ČR a její význam

Probační a mediační služba byla v České republice vytvořena především proto, aby justice mohla účinně využívat novou trestní politiku v oblasti tzv. komunitních sankcí a trestů, a tím začít snižovat počet uvězněných osob, započít účinně předcházet kriminalitě, minimalizovat rizika její recidivy, podněcovat pachatele k nápravě poškození, kterých se dopustili, a vést je k odpovědnosti za jejich život bez konfliktu se zákonem, zohledňovat při řešení trestné činnosti potřeby a zájmy obětí a účinněji ochraňovat komunitu - společnost před kriminalitou. Také do české justice tedy začaly postupně pronikat prvky restorativní justice. Uspořádání probačních a mediačních aktivit má v Evropě a ve světě mnohem delší tradici než u nás. Tradice staví na zkušenosti sociální práce s pachateli trestných činů. Probační a mediační služba se snaží vyváženě poskytovat své služby a činnosti jak pachatelům, tak i obětem trestné činnosti v kontextu komunity, v níž se trestná činnost stala.

Probační a mediační služba v České republice byla ustanovena podle zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2001. Přijetím tohoto zákona byl konečně vytvořen potřebný zákonný rozsah pro činnost instituce, která má své nezastupitelné místo v procesu uplatňování alternativních sankcí. Tato instituce, v jejímž čele stojí ředitel, je organizační složkou státu a účetní jednotkou a působí v resortu Ministerstva spravedlnosti ČR. Pod ředitelstvím, které je ústředním orgánem, jsou regionální vedoucí (pro každý soudní kraj 1 regionální vedoucí + 1 zástupce a pod nimi jsou jednotlivá střediska). Střediska PMS se řídí příslušností soudu, případně v přípravném řízení příslušností státního zástupce, a většina z nich působí přímo v sídlech okresních soudů. Veškeré činnosti, které probační a mediační služba poskytuje, jsou prováděny zdarma, respektive jsou hrazeny ze státního rozpočtu.

PMS spolupracuje s řadou státních i nestátních subjektů, aby výsledky její práce byly co nejefektivnější. Je zapotřebí, aby docházelo k součinnosti především s orgány sociálně právní ochrany dětí, sociálními kurátory a kurátory pro mládež. Jedná se o předávání poznatků a podkladů potřebných pro probační zprávy. Potřebnou se stává i kooperace s protidrogovými koordinátory obecních a krajských úřadů. Pověřený úředník příslušného střediska PMS by měl koordinovat realizaci různých programů zabývajících se probací a mediací, měl by zajišťovat součinnost s dalšími osobami zabývajících se psychosociálním poradenstvím, prací s rizikovou mládeží a s osobami závislými na omamných a psychotropních látkách, pokud jejich činnost má vztah k osobě obviněného nebo poškozeného.

3.1 Poslání, cíle, zásady a principy činnosti Probační a mediační služby ČR

Posláním probační a mediační služby je usilování o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizování a zajišťování efektivního a důstojného výkonu alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice.³⁰

Nedílnou součástí poslání služby je prevence a snižování rizik opakování trestné činnosti. Ve svých odborných činnostech směřuje PMS na poli trestní spravedlnosti k naplnění následujících **cílů**:³¹

Integrace pachatele – ve smyslu zapojení pachatele do života společnosti bez dalšího porušování norem a zákonů společnosti. Potvrzením úspěšného dosažení tohoto cíle je obnovení respektu pachatele k právnímu stavu společnosti a nalezení uplatnění a seberealizace ve společnosti.

Participace poškozeného – ve smyslu většího zapojení poškozeného do „procesu“ řešení následků trestné činnosti a procesu jejich odškodnění. Díky účasti poškozeného na tomto procesu by mělo dojít nejen k rychlému řešení následků trestného činu, ale i ke snížení případných obav poškozeného z pachatele a jeho dalšího chování, kterému poškozený často „nerozumí“. V případě efektivního naplnění tohoto cíle je u oběti znovu nastolen pocit relativního bezpečí v životě a obnovena důvěra v systém trestní spravedlnosti v naší zemi.

Ochrana společnosti – ve smyslu prevence před další kriminalitou, a to účinným řešením konfliktních situací spojených s trestným činem. Myšlena je též ochrana společnosti ve smyslu efektivního zajištění uložených alternativních trestů a opatření.

Zásady a principy činnosti, ze kterých vychází činnost probační a mediační služby, by se dala shrnout do osmi základních charakteristik na nichž je činnost PMS postavena a o něž se opírá. Tyto charakteristiky tvoří jakési pomyslné pilíře, na nichž je postaveno fungování celé instituce. Na počátku je potřebné vyzdvihnout zásady **důstojnosti a zákonnosti jednání**. Práce s klienty musí být v souladu se základními lidskými právy, svobodami a příslušnými zákony. Dále se musí respektovat jejich důstojnost a autonomie. Jednou z klíčových

³⁰ Dostupný z [www: http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=21](http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=21), 1. 11. 2008.

³¹ MATOUŠEK, O.- KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 197.

charakteristik činnosti PMS je **včasnost intervence**. Jen včasný kontakt s klientem, pokud možno již na počátku trestního řízení, přinese větší naději na úspěch při řešení sporu mezi obviněným a poškozeným nebo alespoň zmírnění následků trestné činnosti. Další charakteristikou je **přiměřenost intervence**, kde záleží na míře zásahu pracovníků PMS vůči pachateli. Pracovníci PMS nesmí překročit rozsah a obsah pravomocného rozhodnutí soudu nebo státního zastupitelství. Princip **individualizace** vychází z přístupu ke klientovi, který je zaměřen na jeho osobní zájmy, potřeby a okolnosti případu. **Vyváženost** je dalším znakem činnosti PMS, jenž spočívá v nalezení přijatelného řešení sporu pro všechny strany, kterými jsou obviněný, poškozený a v neposlední řadě společnost. Je potřeba zmínit rovněž **motivaci**, která má za úkol vzbudit u klienta aktivní přístup k řešení následků trestné činnosti. Dotyčného pachatele podporuje při hledání možností a kompetencí, jak změnit vlastní dosavadní život, který jej přivedl do konfliktu se zákonem. Poškozenému dává možnost aktivním způsobem ovlivnit podmínky a způsob vlastního odškodnění. Veškeré principy činnosti institutu PMS zastřešuje **transparentnost**, která spočívá v dostatečné informovanosti orgánů činných v trestním řízení o průběhu práce s klientem a o poskytování srozumitelných informací klientovi o systému a prostředí, ve kterém se v důsledku trestné činnosti ocitl.

Úspěšnost probační a mediační služby souvisí s předpoklady:

- a) legislativními,
- b) teoretickými (zkoumaní modelů mediace apod.),
- c) praktickými (podmínky aplikace v praxi),
- d) kvalifikačními,
- e) profesionálními (systemické vzdělávání, výcvik),
- f) marketingovými (reklama, popularizace).

3.2 Základní činnosti probační a mediační služby

Základní činnosti PMS se dají rozdělit do těchto oblastí přípravné řízení a řízení před soudem, mediace, práce s mladistvými a dětmi, obecně prospěšné práce, spolupráce s poškozenými, parole a probace.

Přípravné řízení

V rámci přípravného řízení PMS usiluje o:

- zajištění podkladů o osobě obviněného a jeho rodinném a sociálním okolí,
- vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, schválení narovnání. Především projednání možnosti dohody o náhradě škody mezi obviněným

a poškozeným, dohody o narovnání nebo možnost splnění dalších podmínek vhodných k alternativním způsobům řešení trestní věci,

- vykonávání dohledu nad chováním obviněného, pokud bylo rozhodnuto o náhradě vazby probačním dohledem,³²
- vytváření podmínek pro propuštění mladistvého z vazby za současného uložení dohledu, případně pro podmíněné upuštění od trestního opatření s dohledem,
- snaha o zapojení mladistvého do některého z výchovných opatření již v průběhu přípravného řízení a dojednání podmínek (např. v případě probačního programu).

Řízení před soudem

PMS v řízení před soudem usiluje o:

- zajištění podkladů o osobě obviněného a jeho rodinném a sociálním okolí,
- vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo schválení narovnání. Projednává s obviněným možnost dohody s poškozeným o náhradě škody, dohody o narovnání, případně splnění dalších podmínek pro alternativní procesní postupy nespojené s odnětím svobody,
- vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech rozhodnutí o náhradě vazby probačním dohledem,³³
- zjištění skutečností relevantních pro uložení trestu obecně prospěšných prací,³⁴
- zjištění možnosti, zda nebude dostatečné uložit pouze některé z výchovných opatření u mladistvých pachatelů,
- vykonávání dohledu nad průběhem probačního programu, pokud se do něj mladistvý dobrovolně zapojil.

Mediace

V obecném slova smyslu představuje alternativní metodu řešení konfliktů, při níž osoba, která zaujímá vyvážené postavení ke všem stranám sporu (mediátor), pomáhá nalézt přijatelné řešení dané situace s cílem urovnat vzájemné vztahy stran.³⁵ Mediátor má v rukou celý proces a pomáhá stranám ve vzájemné komunikaci, avšak neradí, neřeší a nehodnotí.

Mediací se podle výše zmiňovaného zákona³⁶ rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu

³² § 4/2a,b,c, zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

³³ Tamtéž, § 4.

³⁴ § 45a/2, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

³⁵ MATOUŠEK, O.- KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 283.

³⁶ § 2/2, zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

Do oblasti mediačních činností PMS patří:

- vytváření podmínek pro rozhodnutí státního zástupce nebo soudce o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo pro rozhodnutí o schválení narovnání, včetně projednání této možnosti se stranami (pachatelem a obětí) a zprostředkování uzavření případné dohody mezi těmito stranami o náhradě škody nebo dohody o narovnání.

PMS dále věnuje zvláštní pozornost mladistvým a obviněným ve věku blízkém věku mladistvým, přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností, přispívá ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými, zejména jde-li o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek, a podílí se na prevenci trestné činnosti.

Podle Matouška a kol.³⁷ se v současné době ověřují možnosti využití tzv. rodinných konferencí, kterých se účastní mimo stran konfliktu i další osoby participující na řešení případu. Těmito dalšími osobami mohou být nejen právní a zákonní zástupci mladistvého, ale i zástupci komunity, ve které ke spáchání provinění došlo, učitel mladistvého, státní zástupce apod. Dobrovolnost a souhlas obviněného i poškozeného s přítomností uvedených osob jsou nutnou podmínkou konání rodinné konference.

Práce s mladistvými a dětmi

Tvoří specifickou oblast činnosti probační a mediační služby. V jednotlivých střediscích PMS působí specialisté na práci s mládeží, kteří se věnují této stále rozsáhlejší agendě. Pracovníci PMS zajišťují dle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže jak výkon mnoha výchovných a trestních opatření, zejména dohled probačního úředníka, a společensky prospěšné činnosti, ale zejména usilují o co nejrychlejší vstup do případů. Už v rámci přípravného řízení nabízí spolupráci mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným, která spočívá zejména v mimosoudním řešení situace (mediaci), nabídce vhodných programů pro mladistvého a jiných výchovných opatření, která lze se souhlasem mladistvého uložit už v rámci přípravného řízení. Výsledek této činnosti je poté zohledněn i v dalším průběhu řízení. Urovnání konfliktu, rychlá intervence, náhrada škody poškozenému, opatření, které je zvoleno účelně a odpovídá situaci mladistvého, to jsou cíle činnosti PMS v této oblasti.

³⁷ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ P. a kol.: *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 290.

Na jednotlivá střediska PMS se může obrátit jak samotný mladistvý, jeho zákonní zástupci tak i poškozený.³⁸

Spolupráce s poškozenými

Činnost PMS v rámci zajištění výkonu alternativních trestů nezahrnuje jen oblast náhrady škody, poskytování důležitých informací pro poškozené, ale zejména v přípravném řízení, tedy ještě před rozhodnutím soudu v trestní věci, pomáhá poškozeným nejen odbornou radou, jak se domoci náhrady škody, avšak také nabídkou mediace, mimosoudního jednání s pachatelem za účasti prostředníka, jejímž cílem není pouze hmotná náhrada újmy, ale také náprava vztahů, získání morální satisfakce.

Parole

Jedná se o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a je jednou z činností, kterou PMS zprostředkovává v rámci vykonávacího řízení. Pojem „parole“ pochází z francouzštiny, v níž znamená „slovo, výpověď“. V souvislosti s propuštěním odsouzeného z věznice pak slovem „parole“ rozumíme podmíněné propuštění na (čestné) slovo, resp. na slib odsouzeného, že se bude řádně chovat.

Odsouzený má ve věznici možnost v rámci své přípravy na podmíněné propuštění požádat o spolupráci probačního úředníka. Tato spolupráce se odehrává prostřednictvím návštěv probačního úředníka/asistenta ve věznici, kde společně s odsouzeným a za spolupráce pracovníků věznice probíhá příprava podkladů pro rozhodnutí soudu o žádosti o podmíněné propuštění. V této souvislosti probační úředník/asistent spolupracuje rovněž se subjekty, které působí mimo věznici. Nejčastěji se jedná o poskytovatele různých programů a služeb zaměřených na řešení problémů lidí opouštějících věznice a na řešení následků trestného činu. Smyslem práce probačního úředníka/asistenta s klientem – odsouzeným a s klientem – poškozeným (obětí trestného činu) je, aby ještě v době před rozhodnutím soudu o podmíněném propuštění byly shromážděny a vyhodnoceny všechny důležité informace. Tyto informace slouží k rozpoznání rizik a potřeb odsouzeného v souvislosti s jeho návratem na svobodu.

Probační úředník/asistent provede analýzu možných rizik opětovného spáchání trestného činu a vzniku újmy ve vztahu k blízkým osobám, okolí či široké veřejnosti a vyjádří se k případným specifickým potřebám odsouzeného (*např. k potřebě léčby závislosti, potřebě zvýšit pracovní dovednosti, potřebě vyřešit problém s bydlením po propuštění apod.*). Na základě toho pak probační úředník/asistent soudu doporučí nebo nedoporučí podmíněné propuštění odsouzeného, případně může soudu navrhnout stanovení některých podmínek

³⁸ Dostupné z [www: http://pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=56](http://pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=56), 14.12. 2008.

podmíněného propuštění – uložení dohledu nad podmíněně propuštěným, uložení povinnosti absolvovat rekvalifikační program, uložení omezení v podobě zdržení se kontaktu s konkrétní osobou apod.

V případě rozhodnutí o podmíněném propuštění odsouzeného, nad kterým je současně vysloven dohled probačního úředníka/asistenta, PMS provádí jednak kontrolu plnění podmínek zkušební doby podmíněného propuštění (v rozsahu min. 1 roku – max. 7 let) a dále pak poskytuje pomoc při řešení problémů souvisejících s návratem odsouzeného do života na svobodě.³⁹

Probace

Probaci⁴⁰ se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

PMS vytváří předpoklady pro vhodný způsob projednání v některém ze zvláštních druhů řízení nebo uložení trestů nespojených s odnětím svobody anebo pro vazbu nahrazenou jiným opatřením. Za tím účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije, pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život.

Pachatel, kterému byl uložen dohled, je povinen:

- spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu stanoví na základě jeho probačního programu,
- dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny,
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování soudem uložených přiměřených omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje.

³⁹ Dostupné z [www: http://pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=35](http://pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=35), 1.11. 2008.

⁴⁰ §2/1, zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

Poruší-li pachatel, kterému byl uložen dohled, podmínky dohledu nebo přiměřená omezení či povinnosti, informuje o tom probační úředník bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu, který dohled uložil.

V typologickém přehledu uvádím následující probační aktivity PMS:

- shromažďování podkladů k osobě obviněného či odsouzeného a jeho rodinném i sociálním zázemí,
- předjednání možnosti uložení alternativního trestu nebo ochranného opatření, popř. uložení dohledu, přiměřené povinnosti či omezení, včetně předjednání možnosti výkonu opatření nebo povinnosti u poskytovatele sociálních služeb,
- vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby dohledem,
- vykonávání dohledu nad chováním odsouzeného v průběhu zkušební doby alternativního trestu v případě, že byl uložen dohled,
- kontrola výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací,
- sledování výkonu ochranných opatření,
- sledování a kontrola chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem.

Historicky je probace institutem pocházejícím z anglosaského práva⁴¹ a její podstatou je konstruktivní metoda převýchovy a jiného pozitivního ovlivňování chování pachatele trestného činu, které jsou založeny na účelné kombinaci prvků kontroly, pomoci, poradenství. Všechny výše uvedené činnosti plní v rámci jednotlivých středisek Probační a mediační služby ČR dva typy pracovníků.⁴² Jedná se o probačního úředníka, kterým se může stát kdokoliv, kdo je bezúhonný, způsobilý k právním úkonům a má dokončené vysokoškolské magisterské vzdělání v oblasti společenskovední. Vedle probačních úředníků v PMS ČR pracují také probační asistenti, kteří musí splňovat taktéž podmínku bezúhonnosti, současně se musí jednat o osobu starší 21 let, která je způsobilá k právním úkonům a získala středoškolské vzdělání v oblasti společenskovední. Povinností obou typů pracovníků je další vzdělávání a prohlubování svých odborných znalostí. Jejich rozdílné postavení se projevuje v šíři práv a povinností.

⁴¹ Probace byla poprvé zavedena v americkém státě Massachusetts zákonem z roku 1878 a dodatečně byla legalizována v Anglii.

⁴² viz zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

Metody práce probačních úředníků

Metodologicky vychází práce probačních pracovníků z metod sociální práce a sociální pedagogiky, obsahuje prvky socioterapie, psychologického vedení. Práce probačních pracovníků při realizaci výkonu alternativních trestů velmi zřetelně propojuje prvky pomoci a kontroly (systemický přístup). Jednou ze základních hodnot práce probačních pracovníků je respekt, a to jak ke klientovi, tak i k trestně právnímu systému i jeho jednotlivým subjektům. S tím souvisí i potřeba jasně a zřetelně pracovat s údaji, jak vzhledem ke klientovi, tak i vzhledem k orgánům činným v trestním řízení.

3.3 Filozofická východiska Probační a mediační služby ČR

Vývoj formulování základních myšlenek mediace a probace vychází z následujících **filozofických východisek:**⁴³

1) Přejít od neosobního jednání k osobnímu

Je nutné změnit postoj k pachatelům činů a neplnit jen to, co je dáno zákonem či co kdo přikáže, ale klást více důraz na člověka. Stejně tak z opačného hlediska se nelze jen vymlouvat na plnění příkazů daných nadřízenými, jako je tomu v případě válečných zločinců, ale musíme uplatnit osobní princip, neboť každý je za své jednání odpovědný. Přestože to odporuje převažující pozitivistické tradici, musí justice stále více zaujímat osobní stanoviska, vykládat a obhajovat, jak věcem rozumí.

2) Od trestu k odpovědnosti pachatele za svůj trestný čin

V minulosti docházelo k přenášení odpovědnosti ze zločince na společnost, sociální prostředí a chudobu, ale tímto postojem posílili filozofové mravní oprávnění revolucionářů – „za to přece nemůžeme, jsme jen oběti prostředí.“ Ale každému pachateli by mělo být jasné, že za svůj čin, který spáchal svobodně – nikdo jej k tomu nenutil – musí nést i odpovědnost. Práce s odpovědností otevírá cestu lidské důstojnosti a naději.

3) Od izolace k sociálnímu pojetí trestu

Izolace pachatele zajisté bude mít ještě dlouho své oprávnění, ale je stále zřetelnější otázkou, kde je hranice. Právě na existenci tzv. alternativních trestů či opatření, vzniku sociálních resp. probačních a mediačních služeb v justici je vidět důležitost hledání takové hranice.

⁴³ Srovnej např. DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN a kol.: *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, str. 2-3 D2 a dále NUTALL, CH. a kol.: *Snižování kriminality: Zhodnocení výzkumných poznatků o způsobech nakládání s kriminálním chováním*. Přeložila Agentura Pylon. Praha: IKSP, 2005, str. 109 a dále.

Netřeba vidět „chybu“ jen v pachateli, nebo se soustředit jen na oběti, ale je nutné hledat řešení společné. Tento přístup otevírá cestu nikoli pouze k tolik deklarované nápravě, ale k řešení, které se dotýká všech zúčastněných a přináší jakési uklidnění rozbouřených nálad a pocitů a lze ho pak nazývat konsensem.

4) Od přijímání opatření ke spolupráci a alternativním trestům

Pokud budeme přijímat jen opatření, dojdeme k odlidštění člověka. Pokud budeme posilovat a rozvíjet i jiné možnosti řešení sporu, dojdeme k lepšímu vyřešení stavu, což je pro nás více žádoucí. Zdá se, že nejlépe se k tomu dostáváme rozvojem a nabídkou spolupráce a přiznáním práva a kompetence klientům, rozpoznáním, co jim umožní se dostat do kýženého stavu, a zda jejich představa „správného řešení“ se shoduje s představou odborníků, tj. probačních pracovníků, státních zástupců, soudců.

4 Obecně prospěšné práce

Hned v úvodu této kapitoly bych se rád zmínil o vymezení tohoto pojmu. V rámci používané terminologie jsou často směřovány dva obsahově zcela rozdílné pojmy. Jedná se o pojem obecně prospěšné práce, které jsou institutem trestního práva, a veřejně prospěšné práce, které jsou jedním z nástrojů politiky zaměstnanosti. Jejich uplatňování nemá nic společného s potrestáním pachatelů. Veřejně prospěšné práce jsou využívány pro osoby dlouhodobě nezaměstnané.

Trest obecně prospěšných prací je možné chápat jako jeden z příkladů uplatnění nové, kvalitativně mnohem efektivnější sankce současné trestní politiky v ČR. Namísto výkonu trestu odnětí svobody jako retribuice za spáchaný trestný čin, představuje výkon trestu obecně prospěšných prací možnost nápravy a obnovy.⁴⁴

Zákonná úprava se v mezinárodním srovnání různí a lze zjistit tyto možné úpravy:⁴⁵

- obecně prospěšné práce jako alternativa trestu odnětí svobody,
- obecně prospěšné práce jako alternativa náhradního trestu odnětí svobody za nedobytný peněžitý trest,
- obecně prospěšné práce jako soudem uložená povinnost při podmíněném zastavení trestního stíhání nebo při podmíněném odsouzení.

4.1 Právní úprava trestu obecně prospěšných prací (OPP) v ČR

V roce 1995 (podle zák. č.152/1995 Sb.) byl nově zaveden trest obecně prospěšných prací (community service). Do konce roku 2001 byl trest obecně prospěšných prací pojat jako alternativa k trestu odnětí svobody, avšak s účinností od 1. ledna 2002 doznal trest obecně prospěšných prací řady změn, a tento trest se stává alternativou kteréhokoli trestu (nejen tedy ve vztahu k trestu odnětí svobody). Trest obecně prospěšných prací lze uložit samostatně, nebo vedle jiného trestu. Nepřípustná je pouze kumulace tohoto trestu s trestem odnětí svobody.

Uložení trestu OPP není podmíněno souhlasem pachatele, i když zakotvení souhlasu pachatele s uložením trestu OPP je doporučováno Radou Evropy v dokumentu Evropská pravidla v oblasti společenských sankcí a opatření ze dne 17. ledna 1992.

⁴⁴ *Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění možností ukládání a výkonu trestu obecně prospěšných prací*. Probační a mediační služba ČR, 2003, s. 1.

⁴⁵ SUCHÝ, O., VÁLKOVÁ, H.: *Obecně prospěšné práce jako alternativa trestu odnětí svobody v mezinárodním srovnání*. Právní rozhledy, 1996, č. 4, s. 151.

Zákonné předpoklady ukládání OPP vymezuje §45 odst. 1 trestního zákona takto:

- trestný čin s horní hranicí zákonné trestní sazby do pěti let,
- povaha spáchaného trestného činu,
- možnosti nápravy pachatele,
- důvodný předpoklad, že uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba.

Je potřeba připomenout podle §45a odst. 2 TZ povinnost soudu přihlídnout ke stanovisku pachatele, kterému má být trest uložen. Povinnost soudu však není toto stanovisko respektovat. Podle výpovědí některých úředníků PMS není nic výjimečného, když ukládání alternativní sankce OPP je bez předchozí součinnosti probační a mediační služby, což se následně může negativně projevit zvyšujícím se počtem rozhodnutí soudu o přeměně této sankce na trest odnětí svobody.

Soud musí přihlídnout ke zdravotní způsobilosti odsouzeného. Je potřeba mít stále na mysli, že obecně prospěšné práce je třeba vykonat osobně. Nemělo by uložení tohoto trestu žádný smysl u pachatele, jehož zdravotní stav nedovoluje OPP (většinou práce manuálního charakteru) vykonat. Zdravotní způsobilost hraje roli i při uvažování o výměře trestu.

Podstatou trestu obecně prospěšných prací je povinnost odsouzeného vykonat ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům. Výkon trestu je nutné odpracovat bezplatně, osobně, ve svém volném čase. Tím, že pachatel je povinen osobně vykonávat trest obecně prospěšných prací ve svém volném čase, se má za to, že mu tím bude působena jistá újma, uvědomí si lépe chybu a škodlivé následky svého trestného jednání, a přitom bude tato soudem nařízená pracovní povinnost k užítku veřejnosti. Trest OPP musí nejpozději odpracovat ve lhůtě jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Do lhůty jednoho roku se nezapočítává doba, po kterou byl trest obecně prospěšných prací odložen či přerušen, (např. v důsledku přechodného zhoršení zdravotního stavu není odsouzený schopen trest vykonat, odsouzený se zdržoval v cizině nebo byl ve vazbě či vykonával trest odnětí svobody, další okolností je těhotenství či mateřství ženy, a to na dobu jednoho roku po porodu a z jiných důležitých důvodů, a to na dobu nejvýše tří měsíců ode dne právní moci rozhodnutí, kterým byl tento trest uložen). Soud také může od výkonu tohoto trestu zcela upustit z důvodu dlouhodobého nepříznivého stavu.

Podle §45 odst. 3 TZ obecně prospěšné účely spočívají v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činnostech ve prospěch obcí nebo ve prospěch jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální,

charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností. Práce v žádném případě nesmí sloužit k výdělečným účelům.

Podle §45a odst. 1 TZ může soud uložit trest OPP v rozmezí 50 až 400 hodin u dospělých. U mladistvých se výměra trestu OPP pohybuje v rozmezí 50 až 200 hodin. Speciální úpravu ukládání tohoto druhu trestu mladistvým zakotvil zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Soud může zároveň uložit pachateli na dobu trestu i přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v §26 odst. 4 TZ směřující k tomu, aby vedl řádný život. Řádným životem se rozumí to, že odsouzený dodržuje právní řád, plní si své povinnosti vůči státu a společnosti, např. vyživovací povinnost, nezneužívá práv, nenarušuje občanské soužití, nedopouští se žádných přestupků či deliktů a trestných činů. Zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

Dalším důvodem k přeměně je skutečnost, že pachatel zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest. K této alternativě řadíme případy, kdy pachatel, aniž mu v tom něco bránilo, vůbec trest nezačal vykonávat, nebo odmítl nadále v jeho výkonu pokračovat po předchozím částečném výkonu.

Pokud odsouzený trest zaviněně ve stanovené lhůtě nevykoná, jsou mu neodpracované hodiny přeměněny na trest odnětí svobody, přičemž každé i jen započaté dvě hodiny trestu se počítají za jeden den odnětí svobody.

Trest je vykonáván v místě bydliště odsouzeného. Odsouzený má možnost ze závažných důvodů si požádat o výkon trestu i jinde (např. v místě, kde je zaměstnán). Soud, do jehož působnosti spadá bydliště odsouzeného, je pak pověřen nařízením a kontrolou (ve spolupráci s PMS) výkonu trestu, a to i v případě, že pravomocný rozsudek byl vynesena jiným soudem.

Jakmile je výkon trestu dokončen či bylo od výkonu trestu OPP nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno, hledí se na pachatele, kterému byl uložen, jako by nebyl odsouzen a soud zahradí odsouzení (provádí se výmaz z rejstříku trestů).

Pro používání tohoto druhu trestu hovoří tři podstatná hlediska, a to:

1. represivní aspekt, tj. sankce, poskytuje možnost alespoň symbolického zadostiučinění,
2. punitivní aspekt, tj. v dnešní společnosti stále výše ceněný volný čas je zkrácen pro účely trestu,
3. resocializace lze tímto druhem trestu docílit spíše než krátkodobým trestem odnětí svobody.⁴⁶

⁴⁶ Tamtéž, s. 152.

Obecně prospěšné práce lze považovat za určitý druh legální nucené práce.⁴⁷ Listina základních práv a svobod stanoví⁴⁸, že zákaz nucených prací a služeb se nevztahuje na práce ukládané podle zákona osobám ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody. Obdobně je trest obecně prospěšných prací v souladu i s evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.⁴⁹

4.2 Zvláštní ustanovení k výkonu trestu OPP

Pojištění klientů

V případě výkonu trestu OPP není klient vůči poskytovateli prací v pracovně právním vztahu. Neuzavírá se pracovní smlouva, poskytovatel prací není povinen hradit zdravotní a sociální pojištění za klienta ani zákonné pojištění odpovědnosti za nemoc z povolání a pracovní úraz.

Odpovědnost za škodu

Při výkonu trestu obecně prospěšných prací může i při maximální opatrnosti a ostražitosti dojít ke škodě na zdraví nebo na majetku. Škoda může vzniknout jak zadavateli práce, odsouzenému, tak i třetím osobám.

Řeší se dle občanského zákoníku⁵⁰, a to tak, že škodu nese ten, kdo ji zavinil. Předpokladem vzniku škody je porušení povinnosti, které je v příčinné souvislosti se vzniklou škodou. Obce a obecně prospěšné instituce, u kterých odsouzený vykonává trest obecně prospěšných prací, nesou odpovědnost za škodu, která vznikne odsouzenému při provádění požadovaných prací, pokud neprokáží, že škodu nezavinily, a i za škody, které odsouzený způsobí třetím osobám. Pokud by však vznikla odsouzenému škoda na věci zaviněním obce nebo obecně prospěšné instituce, byly by povinny nahradit skutečnou škodu a ušlý zisk. Výše škody vychází z ceny věci v době poškození. Informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trestního řízení vydaná Českým helsinským výborem se k této problematice vyjadřuje následovně:⁵¹ „*Odpovědnost za škodu způsobenou při provádění OPP by měla být v budoucnosti podle shodných názorů obsažených v literatuře, upravena cestou pojištění odpovědnosti za škodu, přičemž náklady s tím spojené by měl hradit stát. Obce či obecně prospěšné organizace by pak nenesly riziko s tím spojené a odsouzeným by nehrozil vznik velkých závazků. Podobným způsobem by byla řešena i otázka poškození zdraví odsouzených při výkonu trestu OPP.*“ Domnívám se, že právě problematika odpovědnosti za škodu je

⁴⁷ SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 317.

⁴⁸ čl. 9 odst. 2 písm. a) *Listina zákl. práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.*

⁴⁹ čl. 4 odst. 3 písm. a) *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*.

⁵⁰ §415–443, *zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění novel*.

⁵¹ PŘESLIČKOVÁ, H., GAJDOŠ, R., KRUTINA, M.: *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trest. řízení. 1. vyd. Praha: Český helsinský výbor, 2003. s. 13.

jedním z důvodů, proč přistupují obce či jiné obecně prospěšné organizace k trestu OPP velmi obezřetně a dle mého mínění je potřeba tuto oblast v budoucnu řešit.

Škody na zdraví

Před začátkem výkonu prací je nutné odsouzeného řádně poučit o BOZP. K prevenci vzniku škod na zdraví vede nejen toto poučení, ale svou důležitost má i důsledná kontrola dodržování předpisů o bezpečnosti práce, hygienických a zdravotních norem.

Pokud dojde k pracovnímu úrazu, je třeba tuto skutečnost zaznamenat do knihy úrazů, vyhotovit protokol o tom, kdo co opomenul, a zajistit odpovídající ošetření. V případě vážnějšího úrazu s následnou pracovní neschopností delší než tři dny, musí zadavatel vše nahlásit inspektorátu bezpečnosti práce a případně i Policii ČR, pokud by vzniklo podezření ze zaviněného zranění. Stane-li se úraz, je nutné informovat probační a mediační službu, protože pracovní neschopnost je důvodem přerušení lhůty určené pro výkon trestu.

Zveřejňování informací

Všichni pověřeni pracovníci poskytovatele prací, kteří budou během výkonu trestu OPP v kontaktu s odsouzeným klientem jsou povinni respektovat ustanovení zákona na ochranu osobních údajů a nesdělovat neoprávněným osobám informace o průběhu výkonu trestu.

4.3 Organizační postup při výkonu trestu obecně prospěšných prací

1. Poskytovatel prací je vyzooměn střediskem PMS o umístění odsouzeného k výkonu trestu OPP. Poskytovatel obdrží jedno vyhotovení Projednání podmínek výkonu OPP.
2. Vlastní Usnesení o nařízení výkonu OPP je poskytovateli prací zasláno následně OS Karviná, případně pobočce v Havířově.
3. Odsouzený se dostaví k poskytovateli prací k projednání podmínek výkonu trestu OPP, a to po obdržení informace o vydání usnesení o nařízení výkonu OPP střediskem nejpozději ve lhůtě 14 dnů od doručení usnesení.
4. Odsouzený se při nástupu k výkonu OPP prokáže usnesením soudu o nařízení výkonu OPP a platným občanským průkazem z toho důvodu, že práci musí celou vykonat pouze pachatel trestné činnosti, kterému byl trest OPP uložen. To znamená, že mu ve výkonu trestu nemůže nikdo pomáhat. Pokud tak neučiní, poskytovatel prací mu neumožní započít výkon uloženého trestu.

5. Odsouzený u poskytovatele prací před zahájením OPP:
- a) je seznámen s charakterem prováděných prací a podmínkami jejich výkonu,
 - b) je seznámen s riziky, právními a ostatními předpisy, které se k vykonávané práci vztahují,
 - c) je poučen o otázkách bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP), které odsouzený stvrzuje svým podpisem,
 - d) je srozuměn s tím, že je nutná střízlivost během výkonu trestu OPP s možností náhodného testování na přítomnost drog ze strany poskytovatele.
 - e) po dohodě s poskytovatelem prací vyplní harmonogram prací a Dohodu o realizaci výkonu trestu OPP ve smyslu Metodického standardu PMS.
- Proces tvorby harmonogramu probíhá na základě diskuse odpovědného pracovníka organizace s odsouzeným klientem, přičemž by samotný harmonogram měl uspokojit jak potřeby dané organizace, tak ale také respektovat časové možnosti odsouzeného. Toto všechno se děje s přihlédnutím k celkové výměře uloženého trestu. Bere se v úvahu případný pracovní poměr a pracovní doba odsouzeného.
6. Klient vykonává určené práce ve stanoveném rozsahu a způsobem, který mu byl poskytovatelem prací určen.
7. Poskytovatel prací vede evidenci odpracovaných hodin, záznam o každé odpracované směně podepíše pověřený pracovník poskytovatele prací a klient.

Poskytovatel prací písemně, příp. jinou sjednanou formou sděluje příslušnému středisku PMS následující skutečnosti:

- Nedostavení se klienta ve stanovené 14 denní lhůtě k projednání podmínek výkonu trestu do organizace.
- Datum nástupu výkonu OPP.
- Porušení výkonu určených prací, jejich nevykonávání nebo nepokračování v nich.
- Na konci každého měsíce (příp. na dotaz střediska) počet odpracovaných hodin.
- Datum vykonání prací. Po vykonání prací zašle poskytovatel prací středisku informaci o ukončení výkonu trestu OPP a výkaz odpracovaných hodin.

4.4 Organizační postup při nedodržování harmonogramu prací

Neúčast odsouzeného na plánované směně, jejíž termín je určen harmonogramem prací (dále plánovaná směna), musí být dopředu odsouzeným nahlášena a následně řádně zdůvodněna. Jednodenní absenci dokladuje odsouzený poskytovateli prací, vícedenní dokládá ve středisku PMS. Jestliže odsouzený doloží vícedenní absenci u poskytovatele prací, tento o ní ihned informuje středisko PMS, pořídí kopii dokladu a zašle ji středisku k založení do spisu.

V případě prvního nedostavení se na plánovanou směnu provede poskytovatel prací o tomto zápis, v textu tuto skutečnost odsouzenému vytkne a upozorní ho na nutnost dodržování projednaných podmínek výkonu a sjednaného harmonogramu prací.

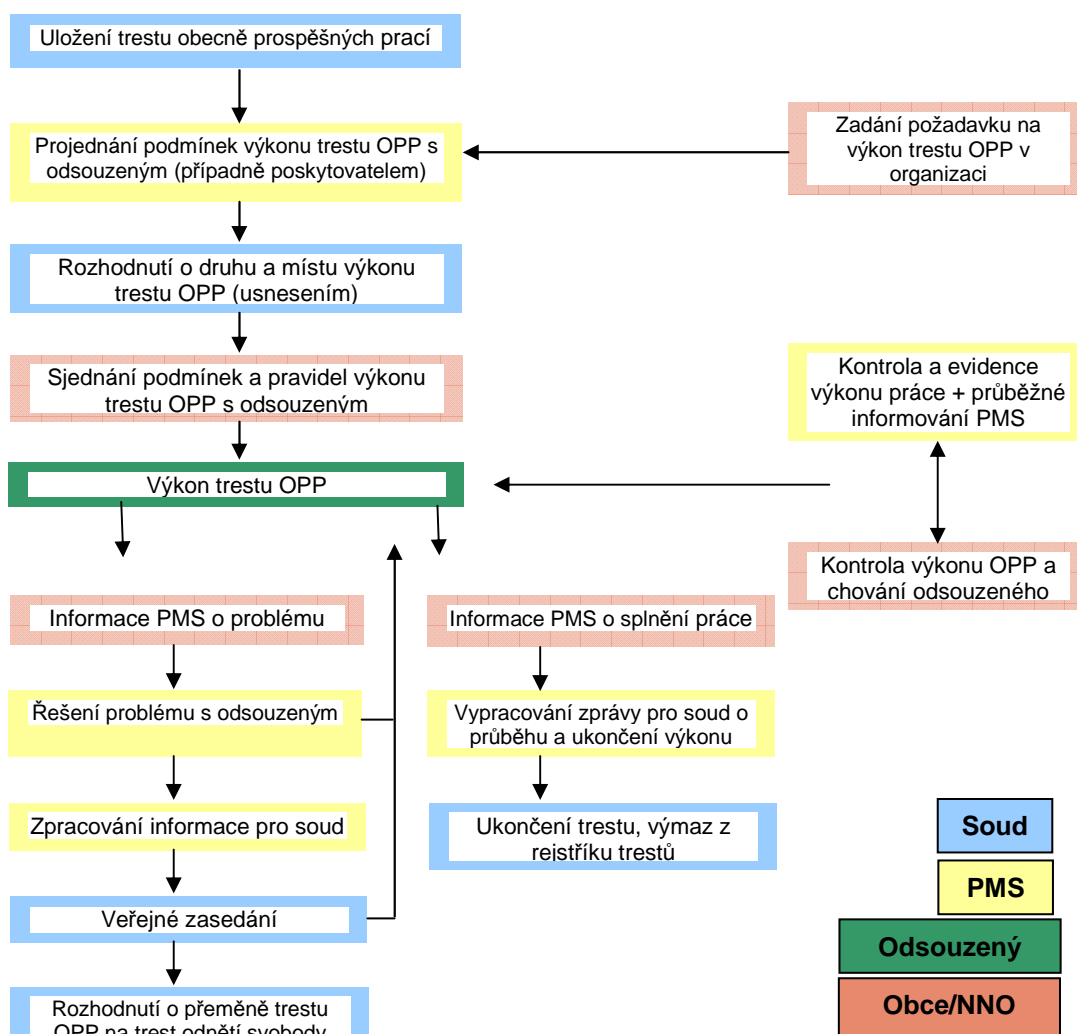
V případě opakovaného nedostavení se na plánovanou směnu bude odsouzený poskytovatelem prací poslán do střediska, po předchozím telefonickém vyrozumění příslušného probačního pracovníka, k projednání této záležitosti. PMS učiní potřebná opatření k tomu, aby další průběh prací probíhal v souladu s projednanými podmínkami. Středisko informuje poskytovatele prací o výsledku jednání.

V případě, že odsouzený nezmění svůj negativní postoj k uloženým OPP a dále práce nevykonává odpovídajícím způsobem, poskytovatel prací může s odsouzeným ukončit spolupráci až po uplynutí lhůty dle dohody, příp. při opakovaném nedodržování harmonogramu (předem sjednané termíny výkonu prací).

V případě maření výkonu trestu obecně prospěšných prací bude podán Návrh na přeměnu OPP ve VTOS. Návrh na přeměnu OPP ve VTOS je krajním řešením nedodržování sjednaného harmonogramu prací a projednaných podmínek OPP, a je používán až v okamžiku, kdy odsouzený nereagoval na výzvy střediska PMS. V takovém případě poskytovatel prací vyplní formulář o vyřazení odsouzeného a spolu s evidencí provedených prací a stručným hodnocením odsouzeného zašle středisku PMS.

Přeměna trestu v trest odnětí svobody např. nastává i v případě, kdy uložený trest nebyl vykonán v tzv. „stanovené době“ (tj. na níž se dohodl poskytovatel prací s odsouzeným a střediskem PMS), kterou se rozumí nikoliv obecná roční lhůta stanovená podle §45a odst. 3 TZ, ale konkrétní časové vymezení neboli harmonogram provádění výkonu tohoto trestu v rámci projednání jeho výkonu s odsouzeným. Není tak nutné vyčkávat do konce uvedené zákonné roční lhůty.

Obrázek 2: Výkon trestu OPP

Pramen: Schéma výkonu trestu OPP, dostupné z <http://www.spj.cz/opp/menu/meindex.php?source=info>, 17.6. 2008.

Na uplatňování institutu trestu obecně prospěšných prací se podílejí zejména soudy a státní zastupitelství, obce a obecně prospěšné instituce, probační a mediační služba, dále se nepřímo podílejí subjekty, jako je např. zájmové sdružení občanů, policie ČR, odsouzený a jeho rodina.

4.5 Trest obecně prospěšných prací v novele trestního zákona

Nový trestní zákon s účinností od 1. ledna 2010 obsahuje ve vztahu k institutu trestu OPP tyto změny, které by měly zejména dopomoci k lepšímu výběru odsouzených pro uložení tohoto trestu a také k tomu, aby tento trest nebyl pro pachatele tak mírný jako doposud.

Novela zákona přináší ve stručnosti následující změny:⁵²

- Dochází ke snížení sazby trestu ze současné sazby 50 až 400 hodin na 50 až 300 hodin.
- Pokud byl pachatel v předcházejících třech letech trest OPP přeměněn na trest odnětí svobody, soud znovu trest OPP zpravidla neuloží.
- V případě pachatele ve věku blízkém věku mladistvých bude soud moci v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit samostatně, nebo vedle přiměřených omezení či povinností též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé (např. dohled probačního úředníka, výchovné omezení a povinnosti).
- Do doby, v níž má odsouzený povinnost tento trest vykonat, se podle nové právní úpravy nebude započítávat doba, po kterou se odsouzený zdržoval v cizině.
- Pokud soud trest OPP přemění v trest odnětí svobody, podle nové úpravy započítá každou i jen započatou jednu hodinu nevykonaného trestu za jeden den odnětí svobody.
- vedle stávajících důvodů pro přeměnu trestu OPP na trest odnětí svobody se stanoví další důvod, a to maření výkonu tohoto trestu odsouzeným. Tímto ustanovením by se měl vytvořit větší prostor pro soudy, aby ve větší míře mohly rozhodovat o přeměně trestu již v průběhu doby stanovené pro výkon trestu.
- Novinkou je také možnost soudu nechat trest OPP v platnosti z důvodu výjimečných okolností, i když odsouzený zavedl důvod k přeměně. Na tuto dobu pak stanoví dohled, dosud neuložená přiměřená opatření a povinnosti nebo u mladistvých výchovná opatření.
- Nová úprava rozšiřuje druhy pracovních činností i na kvalifikované práce, aby tento výkon ztratil ve vztahu ke vzdělanějším odsouzeným ponižující charakter a aby při výkonu tohoto trestu bylo jejich odborných znalostí co nejvíce využito ku prospěchu společnosti.

V návrhu nového zákona bohužel není to, co je současnému stavu věci často vytýkáno, a to je úprava BOZP a pojištění odpovědnosti za způsobenou škodu při výkonu trestu OPP. Jak je vidět, tak ani nový trestní zákoník nepočítá s požadavkem souhlasu pachatele před uložením trestu a je zachována pouze povinnost soudu přihlédnout ke stanovisku pachatele.

⁵² KUCHTA, J.: *Trest obecně prospěšných prací – přítomnost a budoucnost*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy Univerzity: Katedra trestního práva. Dostupné z www: <http://www.law.muni.cz/edicni/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Kuchta.pdf>, s. 8-9, 21. 12. 2008.

5 Využívání alternativního trestu obecně prospěšných prací v praxi

Praktická část je zaměřena na realizaci výkonu alternativního trestu OPP u odsouzených klientů - uživatelů drog v CDP v Havířově. Přednost přijetí k výkonu obecně prospěšných prací mají již evidovaní klienti kontaktního centra.

Realizace výkonu trestu OPP v CDP funguje od roku 2001. V roce 2008 byla spolupráce mezi PMS a CDP v Havířově ukotvena v písemné dohodě o spolupráci při výkonu tohoto trestu.

5.1 Metodologická východiska (problémy, otázky či hypotézy)

1. Jaký vliv má výkon alternativního trestu OPP na každodenní život odsouzených klientů?
2. Jak efektivní a úspěšný je výkon alternativního trestu OPP u výzkumného vzorku?
3. Jaké jsou výhody při uplatňování alternativního trestu OPP v praxi?
4. Jaké jsou nevýhody při uplatňování alternativního trestu OPP v praxi?

Metody (techniky) zpracování empirické části práce

Pro výzkumné šetření jsem použil kvalitativní techniky šetření. Získané informace v rámci kvalitativního výzkumu jsem vyhodnotil na základě deskripce.

Pro kvalitativní výzkum je charakteristické dlouhodobé nestrukturované pozorování, jedná se o výzkum deskriptivně induktivní. Pozorovatel či výzkumník se snaží jevy pochopit a vysvětlit z hlediska zkoumané osoby. Rozvíjí se od 60. let 20. století. Vychází z fenomenologie.⁵³ Posláním kvalitativního výzkumu je podle Dismana⁵⁴ porozumět lidem v sociálních situacích. Metoda porozumění vyžaduje „*vhled do co největšího množství dimenzí daného problému.*“ Toho je možné docílit získáním mnoha informací o velmi malém počtu účastníků výzkumu.

Data jsem získal a zpracoval z dlouhodobého participačního pozorování s různou mírou zúčastněnosti. Jako „pozorovatel“ jsem se snažil sít s prostředím a zúčastňoval jsem se přímo aktivit takovým způsobem, že odsouzení (klienti) ztratili zábrany a chovali se přirozeně a otevřeně. Dále jsem využil metod nestrukturovaného rozhovoru, kdy jsem rozvinul konverzaci použitím otevřených otázek, a tak jsem dotazovanému poskytl prostor rozvinout téma, které je pro obě strany zajímavé. Další informace jsem čerpal z počítačové databáze, osobních spisů klientů (vstupní vyšetření, anamnézy, konzultace) a z rozhovorů s úředníky PMS v Havířově. Na základě těchto získaných údajů, prostřednictvím výše jmenovaných

⁵³ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ: *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 111.

⁵⁴ DISMAN, M.: *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002, s. 286.

a použitých metod, jsem vypracoval kasuistiky. Sběr informací pomocí více zdrojů lépe osvětlil různé stránky situace a zkušenosti, aby bylo možné zobrazit jejich komplexitu. Podle Gavory⁵⁵ při použití více výzkumných metod a více zdrojů údajů výzkumník získává pohled na zkoumanou problematiku z různých zorných úhlů. Zároveň si ověřuje pravdivost a důvěryhodnost údajů získaných jinými metodami.

Při kvalitativním výzkumu jsem si dostatečně uvědomoval vlastní vstupní názory, zkušenosti a koncepty takovým způsobem, abych je dokázal odlišit od nových informací z výzkumu. To znamená mít schopnost udržet si analytický odstup a zároveň užívat dřívějších zkušeností a teoretických znalostí k interpretaci toho, co jsem viděl.

Před započítáním samotného výzkumného šetření bylo seznámeno vedení organizace s cílem a metodami výzkumu.

Popis souboru

Jednotkou zkoumání byli odsouzení k alternativnímu trestu OPP, jejichž výkon byl realizován v Centru drogové pomoci v Havířově v letech 2007 až 2009. Odsouzení byli zároveň vedeni jako klienti zařízení, kteří měli či stále u nich přetrvává problém s omamnými a psychotropními látkami. Podíleli se na pomocných úklidových pracích, práci v dílně a na zahradě. Jednalo se zejména o údržbu přilehlého pozemku, např. sekání trávy, hrabání sena, pletí záhonů, ořezávání stromů na zahradě, natěračské práce nebo úklid společných prostor zařízení (vytírání, luxování, desinfekce nádobí apod.). Jejich zařazením do pracovní terapie, psychologickou podporou a náhodnými toxikologickými testy na zjištění přítomnosti OPL v těle se uplatňovala prevence relapsu. Výzkumný vzorek se skládal z 8 odsouzených klientů starších 18 let (2 ženy a 6 mužů). Rozdělení odsouzených podle pohlaví odpovídá procentuálnímu zastoupení klientů v kontaktních protidrogových centrech. Výše alternativního trestu OPP se pohybovala od 200 do 400 hodin. Převážná většina z nich byla odsouzena k trestu OPP za majetkové trestné činy, podvody a jinou trestnou činnost, např. omezování osobní svobody apod.

Všichni odsouzení měli zajištěny stejné podmínky při výkonu alternativního trestu, byli řádně poučeni o všech důležitých skutečnostech (např. byli proškoleni o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci). S každým byl projednán předběžný harmonogram prací, tak aby odsouzený věděl, kdy má k výkonu trestu docházet.

V rámci výkonu trestu OPP jsem se snažil působit na klienta s využitím resocializačních a terapeutických postupů, jako je např.:

⁵⁵ GAVORA, P.: *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 155.

- Podpora udržení sociálních kontaktů mezi klientem a jinými institucemi či jejich znovuoobnovení.
- Motivace a zlepšení psychického stavu klienta v souvislosti s nynějším způsobem života.
- Motivace klienta ke zlepšení své sociální situace, eliminace nezákonných způsobů obživy, eliminace a řešení rizikových způsobů chování.
- Motivace klienta k získání vhodného sociálního zázemí a k získání perspektivního společenského uplatnění.
- Od počátku přijetí trestu klientem a na konci resocializačních postupů přijmout roli napraveného člověka, který nesklouzne do recidivy.

Vzhledem k tomu, že výkon alternativního trestu je spojen i s terapeutickým a resocializačním působením, je nutné pro potřeby této práce vymezit pojmy *resocializace*, *reedukace*, *reintegrace*.

Podle Krause⁵⁶ je proces *resocializace* odstraňování těch relativně trvalých zaměření vychovávaného jedince, jež způsobují výchovné potíže. V jiné odborné literatuře⁵⁷ najdeme vymezení pojmu *resocializace* jako návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u lidí, kteří se od něj odchýlili. Neobejde se bez změn postojů a bez změn hodnotové orientace. Pojem *reedukace* Kraus⁵⁸ vysvětluje jako specifický případ resocializace, ve kterém s použitím komplexního systému pedagogickopsychologických a socioterapeutických metod usilujeme o takové změny v chování jedince, aby odpovídalo normám. Pojem *reintegrace* vymezuje Kraus⁵⁹ jako návrat jedince do života společnosti po výkonu trestu.

5.2 Kasuistiky

Údaje, které by mohly vést k identifikaci klienta – jména osob, názvy míst a jiné, byly z pochopitelných důvodů změněny nebo vynechány podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. V první části při tvorbě kazuistik jsem čerpal z osobní, rodinné a drogové anamnézy klienta. V druhé části jsem se zaměřil na průběh výkonu alternativního trestu OPP, v této fázi jsem využil možnost osobního kontaktu a zúčastněného pozorování při samotném výkonu trestu u jednotlivých odsouzených klientů. V třetí části jsem se věnoval aktuálnímu zhodnocení výkonu trestu OPP.

⁵⁶ KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 152.

⁵⁷ MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 183.

⁵⁸ KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 153.

⁵⁹ Tamtéž, s. 153.

Kasuistika č.1 (Klára – 400 hodin)

1. část - anamnéza

Osobní anamnéza: Rozvedená, 2 děti, bez stálého přítele, vyučena knihařkou, opakovaně trestána za krádeže, podvodná jednání a výrobu a distribuci drog.

Rodinná anamnéza: Žije ve společné domácnosti s matkou a svojí 7 letou dcerkou, která je svěřena do vlastní péče babičky. Starší dospělý syn, rovněž uživatel drog je nyní ve výkonu trestu, od 2 let byl vychováván babičkou. Otec klientky spáchal sebevraždu pod vlivem alkoholu asi před 15 lety.

Drogová anamnéza: Dlouhodobá problémová uživatelka drog s injekční aplikací, pozitivní na hepatitidu typu C, v minulosti absolvovala soudní nařízenou léčbu, dobrovolně se nikdy neléčila. Časté stavy deprese a pocity beznaděje, občas měla zrakové i sluchové halucinace, pocity pronásledování.

2. část - průběh výkonu alternativního trestu

Vzhledem k tomu, že je odsouzená klientka drogově závislá a nemá zájem o léčbu ve specializovaném léčebném zařízení, vzala během osobního jednání s PMS a poskytovatelem prací na vědomí, že výkon trestu OPP ji bude kvůli opakovanému abúzu drog umožněn pouze v CDP. Bylo dohodnuto, že musí odpracovat počínaje říjnem 2007 minimálně 40hod./měs. a bude dodržovat předem stanovená pravidla. Dohodu však odsouzená klientka nedodržela, naopak byla stíhána za další trestnou činnost, za níž byla prozatím nepravomocně odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Odsouzená k výkonu OPP docházela nepravidelně, stěžovala si na špatný zdravotní stav, svoji neúčast zpočátku řádně omlouvala předem telefonicky či osobně, což dokládala nemocenským lístkem. Absence se však opakovaly a odsouzená již nebyla schopna tuto neúčast nějak věrohodně doložit, dokonce předkládala falešný doklad o pracovní neschopnosti.

Klientka nakonec přiznala, že opět užívá drogy každý den, situaci nezvládá. Dále uvedla, že ji byl vyměřen nepodmíněný trest za opakované krádeže v obchodě, výši trestu nezná, neboť rozhodoval samosoudce. Měla zájem pokračovat ve výkonu alternativního trestu OPP, aby její nepodmíněný trest byl co nejkratší. Odsouzená klientka byla poučena, že byla vyřazena z výkonu OPP v CDP pro opakované nedodržování dohodnutých pravidel. Další kontraindikací je její špatný zdravotní stav.

3. část - Osobní zhodnocení a závěr

Opakovaně a dlouhodobě neplnila podmínky výkonu alternativního trestu OPP, z tohoto důvodu jí nebylo umožněno dále trest vykonávat a byla předána k řešení na PMS. Odsouzená jednala většinou účelově, velmi se obávala nástupu do výkonu trestu, pod hrozbou odsouzení slibovala nápravu, sliby však opakovaně nedodržovala. Celkově odpracovala pouze 97 hod. z celkově uložených 400 hod., přestože nikde nepracovala. Vzhledem k tomu, že odsouzená nevedla řádný život, páchala opakovanou trestnou činnost (krádeže), trest OPP řádně nevykonávala, soud v této věci rozhodl, že odsouzená vykoná trest odnětí svobody v trvání 152 dnů za nevykonaný zbytek trestu OPP ve výměře 303 hod.

Odsouzená klientka nebyla schopna se vymanit z prodrogově orientovaného prostředí, lehce ovlivnitelná, často pod vlivem alkoholu. Chyběl jí režim, potřebuje nad sebou kontrolu a dohled. Vzhledem k dlouhodobé drogové kariéře je potřeba, aby klientka nastoupila nařízenou léčbu. Všechny krádeže páchala pod vlivem drog, medikamentů a alkoholu. Otázkou zůstává, jaká by byla efektivita léčby, pokud by její motivace byla jen pod tíhou nejbližšího okolí a samotné klientce by chyběl „pověstný“ vnitřní stimul či motiv.

Kasuistika č. 2 (Zdeňka – 200 hodin)

1. část - anamnéza

Osobní anamnéza: Vychována pouze matkou, bez kontaktu s otcem, bratr rovněž uživatel drog. Od 12 let ve výchovném ústavu z důvodu páčání trestné činnosti a útěků z domova. Absolvovala základní školu, kterou ukončila v 8. třídě. Vzhledem k vysokému počtu neomluvené absence ve škole, poruchám chování, agresivitě byla umístěna do výchovného ústavu, kde byla až do 18 let, 2x ve výkonu trestu za podvody.

Rodinná anamnéza: Rodiče jsou rozvedeni od jejích 2 let, po rozvodu žila s mámou a mladším bratrem až do doby, než byla umístěna do výchovných zařízení, poté bydlela různě po ubytovnách. Po návratu z výkonu trestu v roce 2007 začala bydlet na ubytovně, poté u kamarádky, 10 letá dcera v péči babičky, od II. čtvrtletí 2008 opět ve výkonu trestu na 2,5 roku za výrobu a distribuci OPL.

Drogová anamnéza: Drogy začala užívat ve výchovném ústavu, asi od 12 let, nejdříve čichání lepidel a toluenu, později přibližně od 13 let pervitin a heroin. Na pervitinu prožívala pocity štěstí a lásky, cítila se více vyrovnaně, měla větší sebedůvěru. Měla opakovaně bezvědomí v souvislosti s předávkováním drogami a abstinenními příznaky při pokusech o abstinenci.

2. část - průběh výkonu alternativního trestu

Klientka odsouzena k alternativnímu trestu OPP ve výměře 200 hodin. Celkově odpracovala pouze 8 hodin. Zpočátku se omlouvala s odůvodněním, že má brigádu nebo že je unavená, bolí ji zuby či z důvodu pití alkoholu se nemůže dostavit. Asi po 14 dnech se již neomlouvala vůbec. Zajímavé však bylo, že i když se k výkonu OPP nedostavila, tak probačního úředníka podle domluvy, vždy kontaktovala. Hodně pasivní, pohodlná, k výkonu trestu musí být motivována, autority respektovala výběrově.

Jednou nás ještě klientka kontaktovala s tím, že má soud v Karviné, je obviněna z nedovolené výroby OPL a distribuce. Tvrdí, že nic nespáchala, bylo proti ní 6 svědeckých výpovědí, z toho 5 svědků už změnilo výpověď ve prospěch klientky, avšak 1 svědkyně nadále trvala na tom, že klientka prodávala pervitin. Klientka prodej drog neguje a celou dobu je značně rozrušená. Odchází s tím, že již trest OPP nebude v CDP vykonávat. V CDP se již nikdy neobjevila, jen se krátce ve formě SMS zmínila, že byla odsouzena za výrobu a distribuci drog na 22 měs. nepodmíněně. Odsouzená klientka mohla ještě k výkonu OPP nastoupit a odpracovat si co nejvíce hodin před nástupem trestu, což však odmítla a na žádné výzvy již nereagovala.

3. část - Osobní zhodnocení a závěr

Po druhé výzvě, na kterou opět nereagovala, bylo dohodnuto se střediskem PMS, že jí výkon OPP v CDP nebudeme umožňovat a bude řešena PMS. Vše bylo umocněno tím, že dotyčná byla odsouzená za další trestné činy a tím byla její motivace dokončit trest minimální. Začala opět užívat drogy, ve kterých hledala nějaké východisko nebo spíš pocit, že na své problémy zapomene. Jakékoliv intervence a pomoc z naší strany již byla neúčinná, odsouzená klientka zcela rezignovala.

Kasuistika č. 3 (Jiří – 400 hodin)

1. část - anamnéza

Osobní anamnéza: Základní vzdělání, nedokončil učební obor zedník, nyní dlouhodobě nezaměstnan, opakovaně není ani v evidenci úřadu práce, pro neplnění podmínek spolupráce. Neumí hospodařit s penězi, je zadlužen u různých finančních společností. Vzhledem k tomu, že se dosud nic nestalo, nemá žádný příjem, necítí žádnou potřebu dluhy splácet. Tvrdí, že nemá prakticky o co přijít.

Má časté konflikty s muži, ženy poslouchá ochotně. Je přecitlivělý, rychlé střídání nálad.

Rodinná anamnéza: Rodiče rozvedeni, matka učitelka na ZŠ, otec lakýrník, nyní v evidenci úřadu práce, 1 starší sourozenec, bez problémů. Žije s babičkou v družstevním bytě o velikosti 1+1.

Drogová anamnéza: Alkohol první droga, od 14 let, nyní minimálně, pouze při hraní automatů, marihuanu kouří od 18 let asi 2x-3x týdně, extáze, LSD od 22-23 let přibližně 2x týdně, od 20 let užívá pervitin injekčně.

2. část - průběh výkonu alternativního trestu

Zpočátku k výkonu trestu odsouzený docházel pravidelně, plnil si své povinnosti podle pokynů a doporučení, účastnil se pomocných prací na zahradě. Pracovní výkon však byl ovlivněn různými faktory. Pokud bylo pěkné počasí, odsouzený se nedostavil, někdy i bez omluvy. V případě deště tomu bylo naopak, klient se pravidelně hlásil u pověřené osoby. Choval se velmi účelově. Předpokládal, že v případě nepříznivého počasí mu budeme udělovat práci v omezené míře. Bylo velmi těžké na něj pozitivně zapůsobit, všechno mu začalo být lhostejné. Odsouzený postupně přestal dodržovat harmonogram prací.

Tento odsouzený klient nakonec vznesl požadavek, zda by nebylo možné soudem určený počet hodin podepsat jako odpracované, a on na oplátku bude pravidelně docházet do práce. Svůj návrh se snažil podpořit tím, že pracovníkům nabídne nějakou „odměnu“ či protislužbu. Tento požadavek byl samozřejmě odmítnut jako nepřijatelný. Odsouzený klient následně reagoval tím, že od té doby trest prakticky nevykonával. Později o sobě prohlásil, že situaci nezvládá, tvrdí, že je závislý na drogách a není schopen trest OPP vykonávat. Neměl však zájem si podat žádost o upuštění od výkonu trestu ze zdravotních důvodů. Později bylo zjištěno, že odsouzený páchá trestnou činnost, nevede řádný život, 2x byl vyzván k nástupu k výkonu trestu. Asi po 3 měsících po poslední výzvě k nástupu na OPP se dostavil a pokračoval ve výkonu trestu, to mu však vydrželo pouze 2 dny.

3. část - osobní zhodnocení a závěr

Jedním z charakteristických rysů u odsouzeného byla tendence k impulzivním rozhodnutím. Při jednání s PMS se zavázal, že okamžitě po rozhodnutí soudu a nařízení trestu do CDP nastoupí vykonávat alternativní trest OPP. Celý scénář se pak ubíral dvěma směry, nepodařilo se mu nastoupit dost rychle, a poté se cítil ukřivděně, což naznačoval rozzlobeným postojem vůči nepřejícímu světu institucí. Na druhou stranu po přijetí se po několika dnech rozhodl odejít pro nedostatečnou motivaci. Odsouzený si stěžoval, že práce není placená, přestal vnímat přidělenou práci jako alternativní trest.

V průběhu výkonu trestu OPP začal opět zneužívat OPL. Vzhledem k tomu, že klient nevedl řádný život, páchal trestnou činnost, opakovaně svoji neúčast neomlouval a neměl ani sebemenší zájem výkon trestu dokončit, byl vyřazen z evidence a předán k dořešení na středisko PMS. Z celkového trestu 400 hodin, odsouzený odpracoval za 7 měsíců pouze 96 hodin.

Kasuistika č. 4 (Karel – 250 hodin)

1. část - anamnéza

Osobní anamnéza: Základní vzdělání, 2x studoval první ročník SOU - zedník, avšak pokaždé v 1. ročníku studium přerušil, do učiliště se již nevrátil. Nyní v evidenci úřadu práce, nikdy legálně nepracoval, pouze brigády. O stálý pracovní poměr zpočátku nejevil zájem, obával se, že bude muset splácet své vysoké dluhy na zdravotním pojištění, soudní výlohy a nesplacené půjčky. Později po intervenci klient pochopil, že bude potřeba si najít trvalé zaměstnání, což se mu podařilo ke konci výkonu trestu OPP realizovat, začal pracovat jako pomocná síla v autoservisu. Je svobodný, má přítelkyni, se kterou plánuje založit rodinu. Každý však žije u svých rodičů.

Rodinná anamnéza: Svého vlastního otce nepoznal, vyrůstal v neúplné rodině, matka často střídala své partnery, starší bratr rovněž uživatel drog. V rodině panoval častý nepořádek, bez denního režimu a řádu, u matky se střídala nedůslednost s občasnou extrémní přísností.

Drogová anamnéza: Alkohol byl první drogou, již od ZŠ asi v 8. třídě, pervitin injekčně od 16 let, marihuanu kouří od 19 let, asi 2x týdně, 1x experimentoval s heroinem – aplikace injekční formou. Psychiatrické komplikace negoval. Nejdéle abstinovat 2 měsíce.

2. část - průběh výkonu alternativního trestu

Rozhodnutím soudu byl klient nejprve přidělen k výkonu trestu k Technickým službám města Havířova. Vzhledem ke skutečnosti, že v této organizaci pro něj nebyla vhodná práce a klient měl v té době značné problémy s drogami, byl po dohodě s úředníky PMS přeložen do CDP. K alternativnímu trestu OPP ve výměře 250 hodin byl odsouzen za řízení vozidla bez řidičského oprávnění a zneužití platební karty své přítelkyně, čímž ji způsobil škodu ve výši 20 tis. Kč.

Odsouzený klient vykonával úklidové práce uvnitř objektu, ale i na pozemku CDP. Vykonával i odbornější práce, podílel se např. na opravě laviček, výrobě poliček do dílny apod. Zcela nepochybně tím odsouzený nabyt pocitu větší užitečnosti a prospěšnosti odvedené práce než by tomu bylo bývalo například v případě vytřené podlahy.

3. část - Osobní zhodnocení a závěr

V průběhu výkonu trestu klient několikrát zrelapsoval, avšak celý trest odpracoval ve stanoveném termínu. Po celou dobu výkonu trestu měl výraznou podporu ve své přítelkyni, jež byla jakýmsi iniciátorem a „tahounem“ pro něj samotného. Odsouzený měl pracovní návyky, všechny činnosti, které mu byly svěřeny, vykonával pečlivě.

Kasuistika č. 5 (Pavel – 400 hodin)

1. část - anamnéza

Osobní anamnéza: Svobodný, žije s přítelkyní, pracuje ve strojnické firmě jako zámečník, absolvent SOU lesnické - mechanizátor lesní výroby.

Rodinná anamnéza: Rodiče se rozvedli po 10 letech manželství, matka žije se svým přítelem, otec zůstal sám. Klient má 2 nevlastní sestry a mladšího bratra.

Drogová anamnéza: Pervitin - 4x týdně injekčně, od 17 let, od roku 2005 abstinuje, marihuanu kouří od 14 let, denně, poslední rok příležitostně, v minulosti zkušenost s organickými rozpouštědly, extází, LSD a lysohlávkami.

2. část - průběh výkonu alternativního trestu

Rozhodnutím soudce (trestní příkaz) mu byl uložen trest OPP ve výměře 400 hodin za trestný čin úvěrového podvodu. Pro klienta již druhý alternativní trest OPP v pořadí u zdejší instituce. Případ odsouzeného, který v první polovině trestu docházel vykonávat OPP nepravidelně, a to i přesto, že první 3 měsíce trvání trestu OPP nebyl nikde zaměstnán. Ke zlomu došlo v okamžiku, kdy mu přišlo doporučené psaní ze zdravotní pojišťovny, že pokud nezačne splácet dluh, bude dlužná finanční hotovost exekučně vymáhána s patřičnými důsledky. Odsouzený klient zareagoval, jak nejlépe mohl, začal s naší pomocí dluhy řešit. Našel si brzy zaměstnání, postupně si vybudoval zdravé pracovní návyky a posílil vědomí, že práce je nejpřirozenějším prostředkem obživy. Jako jediný z odsouzených měl zajištěné pravidelné zaměstnání, kde pracoval na střídavé směny v těžkém provozu. Teď vyvstala otázka, zda odsouzený vydrží chodit do práce, a zvládat vykonávat svůj trest. Hledali jsme spolu nějaké východisko řešení situace. V rámci harmonogramu prací jsme se dohodli, že bude docházet částečně o víkendech, ve své dovolené či před nastupující směnou do zaměstnání. Klient odváděl práci velmi důsledně a pečlivě, začal si zvykat na režim ze svého zaměstnání. V průběhu kontaktu s klientem jsme pracovali na vyřizování dluhů zdravotního pojištění a hledání vhodnějšího bydlení. Přistoupil na splátkový kalendář, zpočátku mu finančně vypomohla i matka. Společně se svoji přítelkyní si našel vhodný pronájem bytu. Bylo zřejmé, že má silnou motivaci co nejdříve trest OPP dokončit a začít žít plnohodnotnější život. Když měl být výkon trestu dokončen, tak klient utrpěl úraz, což mírně komplikovalo dokončení trestu. Přesto, že lhůta k dokončení trestu byla překročena, mohl trest dokončit i po termínu z důvodu, že měl řádně nahlášenou dobu pracovní neschopnosti.

Odsouzený se podílel na údržbě pozemku pravidelným sekáním trávy, natíráním plotu a pomáhal při malování objektu. V jeho případě byla větší možnost práci naplánovat na více dní.

3. část - Osobní zhodnocení a závěr

Pokud by motivace všech odsouzených byla aspoň taková, jako u výše uvedeného, tak si troufnu říci, že úspěšnost dokončení trestu je daleko vyšší. Odsouzenému dohled, kontrola a režim docela svědčil, ani neměl žádné problémy s užíváním drog. Toxikologické testy na přítomnost OPL byly většinou negativní.

Kasuistika č. 6 (Václav – 260 hodin)

1. část - anamnéza

Osobní anamnéza: Svobodný, bez partnerského vztahu, základní vzdělání, nedoučil se důlním zámečnickem (ukončil ve 2. ročníku), v evidenci úřadu práce, pobírá dávky hmotné nouze.

Rodinná anamnéza: Klient bez trvalého rodinného zázemí, do konce roku 2007 žil s matkou, od té doby hotelová ubytovna a posléze asi od března 2008 bydlí u kamarádů nebo přespává na noclehárně Armády Spásy. Matka, 67 let ve starobním důchodě, otec – alkoholik zemřel přibližně před 10 lety (v minulosti opakovaně absolvoval protialkoholní léčbu). Klient má starší sestru, se kterou není v kontaktu.

Drogová anamnéza: Dlouhodobý injekční živitel pervitinu a alnagonu s denní aplikací od 15 let do 30 let, v době aktivní závislosti na stimulancích si demonstrativně řezal žíly. V posledních 8 letech minimalizoval užívání drog, avšak náhradou je pro něj alkohol. Projevuje se u něj silná závislost na alkoholu. Aby dokázal vstát z postele, potřeboval vypít až 1,5 l vína. Léčbu odmítal, nebyl schopen vykonávat trest OPP. Zdravotní komplikace po injekční aplikaci drog – zánět žil, trombózy. V poslední době má problémy se zkaženými zuby a v důsledku dlouhodobého užívání drog má zjištěnou a neléčenou hepatitidu typu C.

2. část - průběh výkonu alternativního trestu

Klient byl trestním příkazem odsouzen pro trestný čin výtržnictví k výkonu trestu OPP ve výměře 260 hodin za současného uložení povinnosti, aby se sám dostavil k projednání podmínek výkonu tohoto trestu na PMS s konkretizováním jeho kontaktní adresy a k povinnosti úhrady způsobené škody. Probační úředník dne 4. července 2007 projednal s odsouzeným podmínky a místo výkonu trestu, dne 11. července 2007 bylo odsouzenému nařízeno, aby se do 14 dnů ode dne doručení usnesení dostavil k projednání podmínek výkonu trestu do CDP k pověřenému pracovníkovi. Toto usnesení odsouzený převzal do vlastních rukou a dne 6.8. 2007 zahájil výkon alternativního trestu, ale pracoval pouze do 19. listopadu 2007, kdy vykonal pouze 73 hodin, a přestal trest bez omluvy vykonávat. 3x byla kontaktována jeho matka za účelem zjištění místa pobytu odsouzeného. Matka uváděla, že syn přichází domů jen nepravidelně, a to jen v případě, kdy má hlad a potřebuje peníze. Naše výzvy synovi sdělovala, avšak ten na ně nereagoval a nebyl stále k zastizení. Při jednom náhodném kontaktu s odsouzeným klientem v měsíci lednu 2008 v rámci terénních aktivit bylo zjištěno, že dotyčný situaci nezvládá, nadměrně požívá alkoholické nápoje, je na tom psychicky špatně. Nabídnuta možnost léčby s tím, že pokud bude v nemocenském stavu, tak

výkon trestu OPP bude po dobu léčby přerušen. Odsouzený klient však míní, že léčba je pro něj nepřijatelná. Poté dlouhodobě bez kontaktu, trest nebyl řádně vykonáván, bez omluv. Odsouzený klient se vědomě vyhýbal pokračovat ve výkonu započatého trestu OPP.

Poté po opakovaných urgencích soudu a PMS zareagoval až v únoru 2008, kdy vykonal dalších 20 hodin, ale od 20. března 2008 se již k výkonu trestu nedostavil, přestože byl upozorněn na následky nevykonání trestu. V době, kdy změnil kontaktní adresu na hotelovou ubytovnu, byl stále k nezastižení, stal se prakticky bezdomovcem a osobou závažně závislou na alkoholu. Podle sdělení soudu muselo být po jeho pobytu pátráno, dokonce došlo k vydání příkazu k jeho zatčení. Odsouzený se posléze ani k veřejnému zasedání, v němž bylo rozhodováno o přeměně trestu, nedostavil, přestože vzal termín na vědomí a ze zadržení byl soudem propuštěn. Pokud vypovídal po svém zatčení dne 8. srpna 2008, tak uváděl, že byl nemocný a musel jít na operaci bércových vředů, nikdy však nedoložil žádnou lékařskou zprávu ani se neomlouval z důvodu špatného zdravotního stavu. Ze spisu klienta rovněž vyplývá, že teprve po vydání rozhodnutí okresním soudem se dostavil na PMS a předložil pracovní neschopnost od 19. srpna 2008, tedy dne, kdy již bylo v této věci v ranních hodinách rozhodnuto.

Vzhledem k odmítavému postoji odsouzeného trest OPP nevykonat, rozhodl nakonec soudce u veřejného zasedání konaného dne 19. srpna 2008 o přeměně jeho nevykonaného zbytku trestu v trest nepodmíněný. Zbytek trestu OPP ve výměře 167 hodin, který mu byl původně uložen ve výměře 260 hodin, byl přeměněn v nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 84 dnů.

3. část - Osobní zhodnocení a závěr

Odsouzený se snažil po celou dobu navodit familiérní vztah, někdy se snažil zjednodušovat svoji neutěšenou situaci tím, že v kritických chvílích přinesl sociálnímu pracovníkovi drobné dárky a předpokládal, že to bude kompenzováno menší přísností a ohleduplností ze strany pracovníka. Efektivní metodou, která se v těchto případech osvědčila, byly jasné instrukce, srozumitelné, jednoznačné odmítnutí manipulativních nabídek, a to bez jakéhokoliv zaváhání. Odsouzený si chtěl výkon trestu co nejvíce ulehčit a očekával, že pracovníci CDP mu v tom budou nápomocni.

Kasuistika č. 7 (Milan – 400 hodin)

1. část - anamnéza

Osobní anamnéza: Svobodný, má krátkou známost s dívkou, která se živí prostitucí. Střední vzdělání bez maturity, vyučen číšník-kuchař, naposledy pracoval jako horník na dole ČSM, prozatím v evidenci úřadu práce, bez nároku na soc. dávky.

Často páchal přestupky, ale nikdy nebyl za ně postižen, celkem byl 6x odsouzen, jako mladistvý odsouzen na 40 měsíců nepodmíněně za loupežné přepadení, byl propuštěn na podmínku po 28 měsících. Dalším trestným činem bylo porušování domovní svobody – odsouzen k trestu OPP ve výměře 200 hodin, který nevykonal ani v poměrné části, trest byl zrušen za současného uložení trestu souhrnného, alternativního, ve výměře 400 hodin za spáchaný trestný čin úvěrového podvodu. Další trestné činnosti (nedovolená výroba a držení OPL a jedů podle §187) se dopustil tím, že distribuoval drogy nezletilým jedincům, za což byl odsouzen na 2 roky nepodmíněně do věznice s ostrahou. Ještě předtím byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 8 měsíců.

Povahově uzavřený, egocentrický. Zájmy žádné.

Rodinná anamnéza: Svého vlastního otce nepoznal, vyrůstal v neúplné rodině, matka často střídala své partnery, mladší bratr – rovněž uživatel drog, který v zařízení rovněž vykonával trest OPP.

Drogová anamnéza: První drogou alkohol, od 14 let, další zkušenost s marihuanou asi od 15 let, od 16 let začal s aplikací pervitinu, nejdříve formou šňupání a poté injekční aplikací. Nyní aktivní uživatel pervitinu.

2. část - průběh výkonu alternativního trestu

S klientem navázán písemný kontakt, když ještě vykonával trest odnětí svobody. Kontakt zprostředkoval rodinný příslušník. Po ukončení trestu bylo domluveno, že se dotyčný s námi bude kontaktovat, což učinil. Uváděl, že by si trest OPP rád odpracoval v CDP, a poukazoval na svoji drogovou minulost. Po dohodě s PMS mu byl tento alternativní trest nařízen do CDP. Jednou s podmínkou bylo, že se odsouzený klient bude podrobovat náhodným testům na přítomnost OPL v těle a aktivně si zajistí veškeré formality spojené s výstupem trestu (např. bude kontaktovat svého soc. kurátora, zajistí si evidenci na úřadu práce a bude mít zajištěno ubytování tak, aby mohl trest OPP vykonávat pravidelně). Veškeré dohody však platily pouze několik dní. Odsouzený se dostavil k výkonu trestu OPP v jednom případě, odpracoval pouze 6 hodin. Byla mu přidělena práce na zahradě, jeho úkolem bylo v rámci harmonogramu prací udržovat zahradu, např. ořezávání stromků, srovnání terénu a sekání trávy. Další termín, kdy

se měl dostavit k výkonu trestu, byl následující týden. Telefonicky se však omluvil, že si hledá zaměstnání, aby mohl přispívat matce na byt, než bude mít nárok na dávky sociální pomoci.

Odsouzený se však začal pravidelně omlouvat, že z různých důvodů nemůže přijít vykonávat trest OPP, omluvy však byly příliš účelové, např. že s přítelkyní dlouho oslavovali, je unaven a nemůže se soustředit apod. Upozorněn, že pokud se to bude opakovat předáme ho PMS k dořešení. Po 14 dnech se dostavil opět do zařízení s tím, že pracoval v lesní školce. Prozatím pracovat odmítá s tím, že potřebuje placenou práci, přinesl ukázat pozvánku k výběrovému řízení na pozici kuchaře. Celkově byl nejistý a rozrušen, když byl dotázán na užití drog. Byl mu proveden test. Poté se přiznal, že užil pervitin, má strach, aby k tomu nebylo přihlíženo, že selhal, moc toho lituje. Doporučeno vyhýbat se patologickému prostředí heren a restaurací, kde je velká pravděpodobnost, že někoho z uživatelů drog potká. Nadále upozorňován, že není možné dávat přednost jiným aktivitám, než je výkon trestu. K výkonu trestu se dostavil až po několika měsících, jako omluvu uváděl nemoc a občasné užívání drog, do žádné práce nenastoupil, vše si vymyslel. S odsouzeným sepsán dodatek k harmonogramu prací, že trest OPP vzhledem k blížícímu se termínu vykonání trestu a zajištění pravidelného režimu, bude nutné vykonávat denně v počtu minimálně 8 hodin. I přes tyto dohody, odsouzený přestal trest vykonávat. Vzhledem k tomu, že odsouzený neplnil podmínky výkonu trestu vyplývající z dohody poskytovatele prací, byl mu ukončen výkon trestu v CDP a byl předán k dořešení PMS. Odsouzený vykonal z celkového počtu 400 hodin pouze 11 hodin.

3. část - Osobní zhodnocení a závěr

Odsouzený se v opakovaných intervalech vyhýbal výkonu trestu OPP. Jeho výmluvy byly lživé, což vyplývalo ze snahy co nejvíc zakrýt užívání drog. Nespolehlivost, nedodržování slibů pramenilo z neschopnosti odolat droze i při dobré vůli.

Lhaní a předstírání, to byly typické příznaky narušení osobnosti odsouzeného. Důvody byly prosté: zajistil si možnost pokračovat v užívání drog nebo pití a pomocníkem v tom bylo zpochybnění některých morálních hodnot.

Kasuistika č. 8 (Jindřich – 280 hodin)

1. část – anamnéza

Osobní anamnéza: Od dětství neklidný, rychle vznětlivý, s malou potřebou spánku, od základní školy úzkostlivý, depresivně laděný, sklony k nadřazenosti a slovní agresi. Do základní školy nastoupil po ročním odkladu, prospěchově dostatečný, vždy kázeňské přestupky. 1x opakoval 7. třídu ZŠ. Nastoupil na odborné učiliště – obor kuchař, které nedokončil, vyloučen v I. ročníku. Je svobodný, bezdětný.

Rodinná anamnéza: Otec alkoholik, bývalý horník, nyní bez zaměstnání, v evidenci úřadu práce, v minulosti byl ve výkonu trestu za podvody, tehdy v péči psychiatrů. Matka byla dříve zaměstnána jako uklízečka, nyní nepracuje, pobírá sociální dávky, nikdy netrestána. Mladší bratr výchovné problémy ve škole, rovněž v evidenci zařízení – experimentuje s marihuanou. Klient od 5 let vychováván jen matkou. Rodiče se rozvedli po 6 letech od uzavření sňatku, když byl otec ve výkonu trestu.

Drogová anamnéza: Marihuanu kouří od 14 let příležitostně, s aplikací pervitinu začal v 18 letech, nejprve šňupání, poté přešel na injekční formu, drogu užívá dle financí a dostupnosti, od 19 let extáze a LSD, vyzkoušel i opium z makoviček. V případě injekční aplikace pervitinu nedodržel vždy sterilitu injekčního náčiní. Kouří 20 cigaret denně, alkohol nepije. V období asi 2 měsíců v 19 letech hrál automaty, utratil 3-4 tis., těšil se na hru.

2. část – průběh výkonu alternativního trestu

Klient navštívil zařízení na základě domluvy probační a mediační služby s naším zařízením. Rozhodnutím soudu mu byl uložen alternativní trest obecně prospěšných prací ve výměře 280 hodin. Tento trest mu byl vyměřen za krádeže věcí, kterých se dopouštěl v bytě matky, aby si mohl opatřit finanční prostředky na drogy.

Klient byl zařazen do aktivit pracovní terapie ve strukturovaných programech s podporou abstinence proti relapsu. Vykonával pomocné úklidové práce na pozemku zařízení. Po dobu alternativního trestu byl náhodně kontrolován na přítomnost drog v moči, ve dvou případech byl výsledek testu pozitivní na marihuanu a pervitin.

Při průběhu kontaktu s klientem jsem se snažil klienta motivovat k nácvičce sociální komunikace a praktických dovedností. Snažil jsem se ho přesvědčit k urovnání rodinných vztahů s matkou, řešili jsme i otázku zadluženosti na pojištění u zdravotní pojišťovny. Hovořili jsme spolu několikrát o nebezpečí, které mu hrozí při pravidelném zneužívání drog. Podle posledních informací matky ji Jindřich ukradl televizi a prodal ji v bazaru. Matka psychicky zhroucená, vyhodila syna z bytu. Jindřich začal přespávat na Armádě spásy.

3. část - Osobní zhodnocení a závěr

Nutno říci, že šlo o klienta, který do zařízení nepřišel zcela dobrovolně, spolupracoval částečně, formálně, byl v neustálém odporu vůči autoritám. Osobnost disharmonicky se vyvíjející – emočně nestabilní porucha osobnosti. O svých problémech hovořil nerad a zamlženě. Klient uváděl, že pokud nastoupí nepodmíněný trest do věznice, vůbec mu to nevádí, aspoň nebude muset pracovat.

V pracovním programu byl pohodlný, k aktivitě musel být neustále motivován. Byl ochoten pracovat pouze 1 až 2 hodiny denně, neodpracoval ani 1/3 hodin z alternativního trestu (89 hodin). Od počátku neplnil veškeré povinnosti, které vyplývaly ze zákonných podmínek výkonu alternativního trestu. Nevedl řádný život, páchal opakovaně trestnou činnost bez jakýchkoliv zábran. Na pracoviště docházel nepravidelně, jeho pracovní morálka byla velmi slabá. Na základě těchto skutečností jsme ukončili výkon alternativního trestu v našem zařízení a předali jsme klienta zpět k dořešení na probační a mediační službu. Celkově lze konstatovat, že alternativní trest u tohoto klienta neměl patřičný efekt.

5.3 Zjištění a výsledky - vyhodnocení

1. Vliv alternativního trestu OPP na každodenní život respondentů

Velkou motivací k dokončení výkonu trestu OPP u odsouzených klientů byla skutečnost, že po vykonání trestu, příp. pokud bylo od výkonu trestu či jeho zbytku pravomocně upuštěno, je na pachatele hleděno, jako by nebyl odsouzen. Nicméně zde je nutno podotknout, že tato skutečnost byla motivací především u prvotrestaných pachatelů a pachatelů s pracovními návyky, pro něž byla při hledání stálého zaměstnání důležité nemít v rejstříku trestů záznam, popř. u pachatelů se stabilním rodinným zázemím.

Dalším aspektem, který nelze opominout, byl větší důraz zhodnocení osoby vykonávající alternativní trest OPP. Nebylo možné přehlížet rodinné poměry nebo zaměstnání, které současně s trestem vykonával. Bylo třeba například odlišně posuzovat člověka zaměstnaného a nezaměstnaného, každý z nich měl jiné časové možnosti pro vykonání trestu.

2. Efektivita, úspěšnost vykonání alternativního trestu OPP u výzkumného vzorku

Ke každému odsouzenému jsem se snažil mít individuální přístup. Pokud to bylo aspoň trošku možné, tak se mi osvědčilo zadávat práci podle toho, co dotyčného bavilo a co kdy dělal. Byla potom větší šance, že jeho práce bude odvedená kvalitně a bude mít dostatečný výchovný účinek s posílením sociálních návyků. Důležité bylo hodnocení odvedené práce, ať už kladné či záporné. Dával jsem tím odsouzenému najevo přínos jeho práce v rámci výkonu trestu pro naší organizaci.

Ze sociálního hlediska bylo zapotřebí mít dostatek osobních informací o odsouzeném klientovi a jeho psychosociálním zázemí. Polovina klientů se zpočátku neobešla bez intenzivního dohledu. Respondenti potřebovali pomoc, ale museli mít nad sebou také kontrolu.

Domnívám se, že z hlediska efektivity trestu by bylo zřejmě vhodnější vycházet ze souhlasu pachatele, neboť zde hrozí menší riziko, že pachatel se bude výkonu prací vyhýbat. Navíc zde vzniká reálná možnost vnitřního přijetí trestu za spáchaný trestný čin ze strany odsouzeného, což je důležitý předpoklad k jeho nápravě a resocializaci.

Snažil jsem se být maximálně důsledným. Odsouzení k trestu OPP byli často nespolehliví a při zahájení prací většinou slibovali, jak budou denně pracovat, aby trest měli co nejdříve vykonán. Toto odhodlání jim vydrželo velmi krátce, nedodržovali stanovené termíny. Bylo tedy nutné důsledně vyžadovat dodržování dohod a netolerovat žádné jejich porušování.

Pro úspěšný výkon trestu OPP bylo rozhodující, zda měl odsouzený vytvořen základní pracovní návyk, zda byl pro výkon tohoto trestu alespoň v minimální míře motivován a zda byl k výkonu práce zdravotně schopen.

Do budoucna se přikláním k myšlence pečlivého a uvážlivého výběru „adeptů“ k výkonu tohoto trestu v CDP, tak aby nedocházelo ve větším měřítku k ukončování spolupráce s odsouzenými pro neplnění podmínek vyplývajících z dohod o výkonu trestu OPP mezi zařízeními a samotným odsouzeným.

3. Výhody při uplatňování alternativního trestu OPP v praxi

Trest OPP chápeme nejen jako sankci, ale i jako prostředek pomoci uživateli drog, který by v jiném zařízení tento trest stěží vykonal. V rámci výkonu trestu se nám podařilo u části klientů snížit negativní jevy spojené se způsobem jejich života, např. řešení problémů s užíváním drog, provedení některých opatření vedoucí k včasnému podchycení infekčních nemocí nebo psychosociální působení na klienta se snahou o prevenci kriminality. Pokud odsouzený klient docházel k výkonu trestu pravidelně, nebylo možné přehlédnout, že si zvykl na určitý denní rytmus, stabilizoval se a vnesl si do svého dalšího života určitý režim a řád. Takový klient měl lepší předpoklady nastoupit po výkonu trestu do trvalého zaměstnání.

Odsouzený klient nebyl vyňat ze svého sociálního prostředí, jako je rodina, zaměstnání, sociální kontakty, a nebyl vystaven k návratu mezi vězeňskou subkulturu, kterou přináší výkon trestu odnětí svobody.

Výhodou pro odsouzenou klientelu CDP bylo nesporně to, že přidělená práce v podmínkách tohoto zařízení není na očích široké veřejnosti. Všichni respondenti se shodli na tom, že pokud by pracovali např. na údržbě zeleně v centru města, byl by pro ně trest ponižující a nedůstojný.

4. Nevýhody při uplatňování alternativního trestu OPP v praxi

Horní hranice výkonu trestu OPP 400 hodin se mi jeví jako značně vysoká. Ze svých zkušeností mohu podotknout, že pro odsouzeného to znamená dlouhé čekání na konec trestu, což v konečném důsledku má kontraproduktivní účinky z hlediska jeho motivace obecně prospěšné práce vykonat. Tato skutečnost byla v mnoha případech příčinou přeměny trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody. Někteří odsouzení chápali tento trest jako roční odklad nepodmíněného výkonu trestu.

Velmi obtížné bylo skloubit potřeby odsouzených s potřebami samotné organizace. Přihlíželo se samozřejmě také k časovým možnostem odsouzeného, přičemž stanovením harmonogramu

výkonu trestu se naplňovala podmínka pravidelnosti s možností naplánovat období, kdy bude pro odsouzené co nejvíce práce (zejména v letních měsících).

Další nevýhodou byla absence pojištění pachatelů po dobu výkonu trestu OPP, které by bylo hrazeno státem pomocí pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou pachatelem při výkonu trestu.

Závěrečné výsledky výzkumu

Počet odsouzených klientů, kteří byli zařazeni ve sledovaném období k výkonu alternativního trestu OPP do CDP, bylo celkem 8 (2 ženy a 6 mužů). Z toho 3 osoby řádně odpracovaly celý trest v termínu a 5 osob bylo vráceno PMS z důvodů neplnění povinností, které vyplývaly z dohody mezi zařízením a odsouzeným klientem. Z toho vyplynulo, že přibližně 2/3 respondentů postrádaly jakoukoli motivaci trest vykonat a v podstatě jej považovaly za účelový prostředek, jak snížit nebo oddálit trest odnětí svobody. Na druhou stranu bylo nutné vzít v úvahu specifikum odsouzených. Jedná se o osoby, v jejichž anamnéze figuruje zkušenost s drogou. Tato skutečnost významně ovlivnila celkovou efektivitu výkonu tohoto trestu.

Po sečtení počtu odpracovaných hodin alternativního trestu OPP u všech odsouzených, jsem se dopracoval k číslu 1044 hodin. Celkový počet odpracovaných hodin však měl být 2590 hodin. V procentuálním vyjádření to znamená, že bylo opracováno pouze 40% hodin z celkového počtu hodin všech osob.

Jednání a přístup jednotlivých odsouzených k výkonu trestu OPP byl velmi individuální, což v praxi znamenalo, že někteří odsouzení občas zavolali a omluvili se, že se k výkonu trestu nemohou dostavit, a jindy zase ne. Již předem bylo nutné počítat s určitou nespolehlivostí odsouzených klientů. Klíčem k motivaci těchto klientů byla trpělivost a bezpředsudečný přístup spojený s rozhodností (např. nepůjčovat finanční prostředky, nepolevit ze zadaných úkolů, neslibovat nespílitelné). Musel jsem vyvinout maximální úsilí o získání objektivních informací a o jejich ověření, protože tato klientela má tendenci ke zkreslování. Odsouzení klienti se v mnoha případech snažili o manipulaci, často usilovali o získání výhod, navození familiérního přístupu, pokoušeli se vyvolat korupční jednání pracovníka a ve svých důsledcích o získání psychologické nadvlády nad ním. Proto jsem hned od počátku stanovil jasná pravidla hry a pak jsem postupoval přímo, zejména stanovením očekávání vůči klientovi a výkladem sankcí pro případ nespolupráce. U dlouhodobě nezaměstnaných klientů jsem se poučil, že je nutné stanovit pravidelný výkon trestu (např. každý pracovní den) pro posilování jejich sociálních návyků.

Při možnosti být účastníkem na „plný úvazek“ u všech odsouzených vykonávající alternativní trest OPP jsem upozoroval, jak je důležité, aby odsouzení klienti věděli, že práce, kterou mají dělat, je smysluplná. Nesmí mít pocit, že jejich činnost je zbytečná. Jako příklad mohu uvést, když klient řekne: "Oni nás poslali vytrhávat trávu někam za zahradu, vždyť to za týden zaroste znova a bude to stejné jak teď, to nemá smysl." Jsem přesvědčen, že když se zadavatel práce sám nějakým způsobem podílí na určité činnosti, tak odsouzení klienti vidí, že práce má nějaký smysl a že to není jen taková "práce, aby se pracovalo". Výkon OPP by neměl sloužit k neúměrnému přetěžování pracovní síly odsouzeného, ale naopak by měl posílit jeho pracovní návyky a dovednosti.

V odborné literatuře se dočteme, že tento trest je často koncipován jako trest pro prvopachatele, mladistvé pachatele a pachatele nepříliš závažných trestných činů. Po zpracování a zjištění dat z kvalitativního výzkumu jsem dospěl k závěru, že tresty OPP jsou ukládány i recidivistům a osobám, u kterých je možné předpokládat, že trest OPP pravděpodobně nevykonají.

Závěr

Otázka alternativních trestů je v současné době velmi aktuální. Mnohé státy jsou nuceny řešit problémy, které bývají v odborné literatuře označovány jako tzv. „krize vězeňství“. Přeplněná kapacita věznic, vysoké náklady na udržení vězeňského systému a negativní vlivy na osobnost odsouzeného jedince, jehož náprava a resocializace se nedostavují, to vše bylo příčinou změny postojů v oblasti trestní a sankční politiky. Alternativní tresty představují jednu z variant, jak lze přistupovat k trestné činnosti, aniž by došlo k odnětí svobody.

Tato práce nabídla základní přehled a stručnou charakteristiku alternativních postupů a trestů, které mohou být uloženy pachatelům trestné činnosti. Přehled by měl posloužit jako vodítko k základní orientaci v alternativách, které česká trestní legislativa v současné době umožňuje pachatelům trestné činnosti, a tedy i uživatelům drog, ukládat.

V úvodu práce jsem vysvětlil základní pojmy, které se vztahují k dané problematice. Dále jsem se zaměřil na pojetí retributivní a restorativní justice. Nedílnou součástí práce je uvedení činnosti probační a mediační služby, jež se zabývá alternativním způsobem řešení trestních věcí. Celá práce směřuje k tématu využívání alternativního trestu obecně prospěšných prací, nejdříve je popsána teorie a posléze její využití v praxi.

Praktickou část jsem věnoval kvalitativnímu výzkumu, vypracoval jsem 8 kasuistik klientů – uživatelů drog, kterým byl nařízen výkon alternativního trestu OPP v CDP. Pouze 3 odsouzení klienti dokončili výkon trestu OPP. Z výzkumného šetření vyplynulo, že většina respondentů, odsouzených klientů, chápe alternativní trest jako roční odklad nepodmíněného výkonu trestu. Spolupráce byla problematická, vyzoroval jsem u klientů neúctu k dodržování dohod a právní kontinuitě. Ve vztahu ke klientovi bylo důležité jednoznačně projevit rozhodnost, nedat se obměkčit žádnými sliby nebo nářky a vždy si zachovat profesionální přístup.

Alternativní tresty představují možnost, jak lze přistupovat k trestné činnosti, aniž by došlo k odnětí svobody. Alternativní sankce, pokud jsou ukládány s jistou rozvahou, jsou účinné, byť s ohledem na přeplněné kapacitní možnosti věznic dochází k jejich častému ukládání takovým odsouzeným, u nichž nelze s jistotou určit, zda budou mít vliv na jejich zlepšení. Příslibem do budoucna může být nový trestní zákoník, který typologii alternativních trestů zpřehledňuje a obsahuje některé dosud problematické okruhy.

Problematika alternativních trestů není doposud široce rozpracována. Pro zpracování mé práce jsem vycházel ze základních dostupných informací, publikací a výzkumné činnosti předních odborníků. Využil jsem také možnosti konzultací s úředníky a asistenty PMS

v Havířově. V neposlední řadě jsem využil dosavadních zkušeností ze své pozice vedoucího středisek sociální prevence.

Svou diplomovou práci budu využívat ve své profesi k dalšímu vzdělávání a bude k dispozici studentům, kteří do kontaktního a poradenského centra docházejí na odbornou praxi.

Resumé

Diplomová práce obsahuje v teoretické části čtyři hlavní kapitoly. V první kapitole nazvané Obecně k pojetí trestu a trestání jsou vymezeny základní pojmy s akcentem na problematiku trestání. V této kapitole jsou také vysvětleny hlavní rozdíly v konceptu retributivní a restorativní justice.

Druhá kapitola je zaměřena na alternativní tresty a opatření. Třetí kapitola je věnována činnosti instituce Probační a mediační služby ČR, která má nezastupitelné místo v procesu uplatňování alternativních sankcí. Čtvrtá kapitola obsahuje problematiku trestu OPP s vysvětlením právní úpravy trestu, zvláštních ustanovení a organizačních postupů při výkonu trestu OPP. V rámci samostatné podkapitoly jsou vyjádřeny změny trestání a alternativních sankcí v souvislosti s novelizací trestního zákona. Praktická část zahrnuje kvalitativní výzkum, případové studie odsouzených klientů k trestu OPP, jehož výkon byl realizován v Centru drogové pomoci v Havířově. Téma práce doplňují přílohy, které slouží k evidenci a výkonu tohoto trestu.

Anotace

Název mé diplomové práce zní „Alternativní formy trestu v resocializační praxi.“ Vybral jsem si toto téma, protože je to podle mého názoru aktuální problém. Alternativní tresty představují nové možnosti, jak reagovat na zvyšující se kriminalitu a záležitosti k tomu související.

Diplomová práce je rozdělena na 2 části – teoretickou a praktickou. Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. Nejprve v teoretické části vysvětluji odborné termíny z oblasti trestání, alternativních trestů a teorie retributivní a restorativní justice. Představuji čtenáře s činnostmi probační a mediační služby, která významně přispívá k efektivní realizaci alternativních trestů. Stěžejní kapitola celé diplomové práce obsahuje rozbor platné zákonné úpravy výkonu alternativního trestu obecně prospěšných prací. Dále popisuji změny v souvislosti s novelizací trestního zákona o trestání a alternativních trestech.

V praktické části informuji o kasuistikách (případových studiích) odsouzených k výkonu alternativního trestu obecně prospěšných prací v Kontaktním a poradenském centru prevence závislostí v Havířově.

Přílohy diplomové práce zahrnují dokumenty, které se vztahují k výkonu alternativního trestu OPP.

Klíčová slova

trest, alternativní tresty, obecně prospěšné práce, restorativní justice, retributivní justice, resocializace, probační a mediační služba, výkon trestu

Annotation

The title of my thesis is: „The Alternative Forms Of Punishment In Resocialization Experience.” I have chosen this topic because in my opinion it is a topical problem. Alternative punishments represent new options how to react with increasing criminality and matters related to it.

The thesis is divided into two parts – a theoretical part and a practical part. The theoretical part consists of four chapters.

At first in the theoretical part I explain special terms from the field of punishment, alternative punishments and theories of retributive or restorative justice. I introduce to readers the activities of Probatory and Mediatory Service which highly contributes to effective realization of alternative punishments.

The main part of this thesis contains analysis of valid legal regulations of execution of alternative punishment of community service.

Next I describe changes in context to updating of Criminal Code by punishment and alternative punishments.

In the practical part I inform about life stories of convicts to execution of alternative punishment of community services at the Contact and Consulting Centre for Prevention of Addictions in the town of Havírov.

The appendices include stationery documents which relate to execution of alternative punishment of community services.

Keywords

punishment, alternative punishments, common beneficial work (community service), restorative justice, retributive justice, resocialization, probationary and mediatory service, execution of a punishment

Seznam použité literatury

právní předpisy, zákony a vyhlášky

Listina základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění novel.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění novel.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění novel.

Nový trestní zákon, právní úprava k 1. 1. 2010.

Zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

knihy, syntetické práce a monografie

ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V., SEDLÁČEK, V.: *Sociální ochrana*, 2. vyd., Praha, 1996, 156s. ISBN 80-85981-36-X.

DISMAN, M.: *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002, 374 s. ISBN 80-7184-141-2.

DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN a kol.: *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001.

GAVORA, P.: *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

KALVODOVÁ, V.: *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 272 s. ISBN 80-210-3025-9.

KARABEC, Z.: *Restorativní justice, sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 123 s. ISBN 80-7338-021-8.

KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 571 s. ISBN 80-210-2985-4.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, 568 s. ISBN 80-7179-813-4.

MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: portál, 2003, 288 s. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ P. a kol.: *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O.- KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, 344 s. ISBN 80-7178-771-X.

NUTALL, CH. a kol.: *Snižování kriminality: Zhodnocení výzkumných poznatků o způsobech nakládání s kriminálním chováním*. Přeložila Agentura Pylon. Praha: IKSP, 2005.

PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ: *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003, 324 s. ISBN 80-7178-772-8.

PŘESLIČKOVÁ, H., GAJDOŠ, R., KRUTINA, M.: *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trestního řízení. 1 vyd. Praha: Český helsinský výbor, 2003, 69 s. ISBN 80-86436-14-4.

SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000, 496 s. ISBN 80-7179-350-7.

VĚTROVEC, V., NEDOROST, L. a kol.: *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. EUROLEX BOHEMIA, Praha, 2002, 115 s. ISBN 80-86432-32-7.

ZEHR, H.: *Úvod do restorativní justice*. 1. vyd. Praha: S.P.J., 2003, 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

časopisy a jiné zdroje

Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění možností ukládání a výkonu trestu obecně prospěšných prací. Probační a mediační služba ČR, 2003, 8 s.

PAŽOUTOVÁ-RUŽIČKOVÁ, J.: *Postavení mládeže v trestní justici*. Sociální práce, 4/2005. 172 s.

SUCHÝ, O., VÁLKOVÁ, H. *Obecně prospěšné práce jako alternativa trestu odnětí svobody v mezinárodním srovnání*. Právní rozhledy, 1996, č. 4.

URBÁNEK, J.: *Trest obecně prospěšných prací v Nizozemském království a v České republice*. Trestněprávní revue 7/2003.

internetové stránky

FRYŠTÁK, M., ŽATECKÁ, E.: *Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku*. [online]. [cit. 2008-12-22]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy Univerzity: Katedra trestního práva. Dostupné z [www:http://www.law.muni.cz/edicni/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Frystak_Zatecka.pdf](http://www.law.muni.cz/edicni/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Frystak_Zatecka.pdf), 11 s.

KUCHTA, J.: *Trest obecně prospěšných prací – přítomnost a budoucnost*. [online]. [cit. 2008-12-21]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy Univerzity: Katedra trestního práva. Dostupné z [www:http://www.law.muni.cz/edicni/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Kuchta.pdf](http://www.law.muni.cz/edicni/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Kuchta.pdf), 10 s.

PMS - Probační a mediační služba České republiky, *Cíle činnosti PMS* [online]. [cit. 2008-11-01]. Dostupné z www: http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=21

PMS - Probační a mediační služba České republiky, *Cíle činnosti PMS* [online]. [cit. 2008-11-01]. Dostupné z www: http://pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=35

PMS - Probační a mediační služba České republiky, *Odborné činnosti PMS* [online]. [cit. 2008-12-14]. Dostupné z www: http://pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=56

SDRUŽENÍ PRO PROBACI A MEDIACI V JUSTICI, *Schéma výkonu trestu OPP* [online]. [cit. 2008-06-17]. Dostupné z <http://www.spj.cz/opp/menu/meindex.php?source=info>

VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., OTOUPALÍKOVÁ, J.: *Restorativní a retributivní justice*. [online]. [cit. 2007-04-22]. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy Univerzity: Katedra sociální pedagogiky. Dostupné z www: http://www.ped.muni.cz/wsocedu/virtual/pdf/Nedorost_Mediace2-3%20-ASPI%20restorativeretribut.pdf

konference, semináře

Mezinárodní konference o restorativní justici pro mladistvé. Belgie, Leuven, květen 1997

Seznam symbolů a zkratek

BOZP	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
CDP	Centrum drogové pomoci
OPL	Omamné a psychotropní látky
OPP	Obecně prospěšné práce
OS	Okresní soud
OZ	Občanský zákoník
PMS	Probační a mediační služba
TŘ	Trestní řád
TZ	Trestní zákon
ZSM	Zákon o soudnictví mládeže

Seznam tabulek a obrázků

Obrázek 1: Pohled restorativním objektivem

Obrázek 2: Výkon trestu OPP

Seznam příloh

Příloha A: Dohoda o realizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací

Příloha B: Harmonogram výkonu trestu obecně prospěšných prací

Příloha C: Obecně platné zásady pro účely seznámení s předpisy a pokyny osob při výkonu trestu OPP

Příloha D: Záznam o zajištění BOZP při výkonu trestu OPP

Příloha E: Hodnocení výkonu trestu OPP

Příloha F: Zrušení místa pro výkon trestu OPP

Příloha A

Dohoda o realizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací (OPP)

Na základě usnesení Okresního soudu v Karviné, pob. Havířov, sp.zn.....o nařízení výkonu trestu obecně prospěšných prací ze dneve výměře.....hodin k instituci:.....

se odsouzený/á:.....

narozen/a:.....

bytem:.....

a nezisková organizace (dále jen poskytovatel místa výkonu trestu OPP)

dohodli na výkonu trestu OPP takto:

1. Odsouzený(á) zahájí výkon trestu OPP dne.....a práce budou dokončeny nejpozději do stanoveného termínu, tedy dne
2. Poskytovatel místa výkonu trestu OPP poučil odsouzeného o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a požární ochraně v rozsahu daném příslušnými právními předpisy pro dohodnutý druh práce a **učinil o tom písemný záznam, podepsaný odsouzeným**, který je přílohou této dohody. V případě potřeby poskytovatel místa výkonu trestu OPP předá proti podpisu odsouzenému kromě náradí a pracovních pomůcek také ochranné pracovní pomůcky. Odsouzený se zavazuje je řádně používat a v případě jejich ztráty nebo svévolného poškození je povinen je nahradit, jinak mu nebude umožněno pokračovat ve výkonu trestu OPP.
3. Harmonogram výkonu trestu OPP je zpracován na základě potřeb poskytovatele místa výkonu a dle časových možností odsouzeného. Odsouzený/á se na jeho vypracování podílí a dohodnuté termíny jsou pro něj/ni závazné. **Odsouzený/á bere na vědomí, že pokud se bez omluvy opakovaně nedostaví ve sjednaném termínu, může být tato dohoda ze strany poskytovatele místa výkonu zrušena ještě před jejím ukončením.**
4. Odsouzený/á bere na vědomí poučení, že je povinen/povinna provádět určené práce osobně, bezplatně, a že poskytovatel místa výkonu OPP bude hlásit Okresnímu soudu a Probační a mediační službě – středisku Havířov, Dlouhá třída 46a, 736 01 Havířov – Podlesí, uzavření dohody, nejméně 1x za 2 měsíce počet odpracovaných hodin, datum ukončení výkonu trestu či veškerá neplnění dohodnutých podmínek výkonu trestu OPP, zejména jestliže určené práce nejsou bez závažného důvodu prováděny vůbec, nebo nejsou prováděny ve stanovené době nebo kvalitě.

Vdne

podpis odpovědného zástupce+ razítko organizace

podpis odsouzené(ho)

Na vědomí: Probační a mediační služba ČR, Dlouhá třída 46a, 736 01 Havířov – Podlesí,
Okresní soud v Karviné, pobočka Havířov
Odsouzený/á:

Příloha C

Obecně platné zásady pro účely seznámení s předpisy a pokyny osob při výkonu trestu OPP

- Dbát podle svých možností o svou vlastní bezpečnost, o své zdraví i o bezpečnost a zdraví osob, kterých se bezprostředně dotýká jeho jednání, případně opomenutí.
- Dodržovat právní a ostatní předpisy a pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, s nimiž byl seznámen.
- Řídit se zásadami bezpečného chování a pokyny pověřené osoby.
- Dodržovat při práci stanovené pracovní postupy, používat stanovené pracovní prostředky.
- Používat přidělené osobní ochranné prostředky a ochranná zařízení a tato svévolně neměnit a nevyřazovat z provozu.
- Nepoužívat alkoholické nápoje a nezneužívat jiné návykové látky v době vykonávání trestu OPP
- Bezodkladně oznámit zadavateli svůj úraz, pokud se stal v souvislosti s výkonem trestu OPP.
- Oznámit zadavateli nedostatky a závady týkající se výkonu trestu OPP, které by mohly ohrozit bezpečnost nebo zdraví při práci.
- Nekuřit na místech, kde je to zakázáno nebo kde pracují současně také nekuřáci.
- Nepracovat s nástroji nebo přístroji, které nebyly k práci přiděleny.
- V době výkonu trestu OPP neprovádět práce, které nejsou předmětem určené činnosti.
- Neprovádět práce, které mohou vést ke vzniku požáru, pokud nemají odbornou způsobilost požadovanou pro výkon takových prací.
- Seznámit se s požárními poplachovými směrnicemi.
- Uhasit požár, jestliže je to možné, nebo provést nutná opatření k zamezení jeho šíření.
- Oznámit neodkladně na určeném místě zjištěný požár nebo zabezpečit jeho ohlášení.

Příloha D

Záznam o zajištění BOZP při výkonu trestu OPP

Zadavatel trestu OPP: (název, adresa sídla, IČO)		
Rozsudek uložení trestu OPP vydal: Okresní soud v Karviné, pob. Havířov dne:		
čj. nabytí práv. moci dne: počet hodin trestu OPP:		
Jméno a příjmení osoby vykonávající trestu OPP:		Datum narození:
Státní příslušnost: ČR	Adresa trvalého pobytu:	
Základní popis a charakteristiky přidělené práce, místo výkonu trestu OPP:		
Osnova seznámení s možnými riziky, předpisy a pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci: (vypsat další odkazy na právní předpisy, pokyny k bezpečné práci, návody k obsluze strojů , přístrojů a náradí apod.) Například: <ol style="list-style-type: none"> 1. Seznámení s riziky vykonávané práce 2. Pracovní pokyny k bezpečnému výkonu prací 3. Návody k obsluze strojů a přístrojů 4. Návody ke správnému používání náradí a náčiní 5. Používání osobních ochranných pracovních prostředků 6. Poučení o zacházení s chemickými látkami a přípravky 7. Povinnosti v případě úrazu při výkonu trestu OPP, první pomoc 8. Pokyny k předcházení požáru při výkonu trestu OPP 9. Povinnosti v případě vzniku požáru při výkonu trestu OPP 10. Další předpisy a pokyny: 		
Prohlášení osoby vykonávající trest OPP: Prohlašuji: <ul style="list-style-type: none"> - že jsem byl/a seznámen/a s předpisy a pokyny k zajištění BOZP shora uvedenými, - že jsem všemu porozuměl/a, - že výše uvedené předpisy a pokyny budu při výkonu trestu OPP dodržovat. Datum a podpis osoby vykonávající trest OPP:	Datum, jméno a příjmení, funkce a podpis zástupce zadavatele trestu OPP, který seznámení provedl:	

Příloha E

Okresní soud v Karviné
pobočka Havířov
Dlouhá třída 46a
736 01 Havířov-Podlesí

Ke sp. zn.:.....

V Havířově dne.....

Hodnocení výkonu trestu OPP

Výkon trestu obecně prospěšných prací,
nařízený usnesením Okresního soudu v.....,
dnesp. zn. ve výměře hodin k instituci

.....
.....

odsouzené/mu :.....

dat. nar.:.....

bytem:.....

byl zahájen dnea ukončen dne

Celkem bylo na určené práci odpracováno hodin.

Zadávané práce byly průběžně kontrolovány (kým).

Tím **byl** – **nebyl** splněn výkon trestu obecně prospěšných prací.

Celkové zhodnocení výkonu trestu OPP (případně důvod, proč nebylo umožněno odsouzenému
dokončit výkon trestu)

.....
.....
.....

podpis odpovědného zástupce + razítko
organizace

Na vědomí: Probační a mediační služba ČR, Dlouhá třída 46a, 736 01 Havířov – Podlesí

Příloha F

Probační a mediační služba ČR
středisko Havířov
Dlouhá tř. 46a
736 01 Havířov – Podlesí

Věc: Zrušení místa pro výkon trestu OPP

ods., nar.

Vzhledem k tomu, že výše jmenovanému uplynula dne lhůta dle dohody, kterou s naší organizací uzavřel dne (viz.spis) a důvody absence řádně nedoložil, neumožníme již odsouzenému do rozhodnutí soudu trest vykonávat.

Odsouzený práce zahájil dne a ke dni , kdy trest vykonával naposledy, odpracoval celkemhodin.

Tímto odsouzeného vyřazujeme z naší evidence.

.....
Podpis zodp. osoby + razítko

Příloha: harmonogram výkonu trestu OPP (výkaz odpracovaných hodin)